

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Hvordan tenker og jobber ansatte med risiko og beredskap i skolen?

Hvordan forstå arbeidet i lys av sosiologi

Marius Olsen Bruksås

Mastergradsoppgave i sosiologi ved lektorutdanningen, SOS-3980

Juni 2020

Forord

Første dag jeg kom til UiT, usikker på mine livsvalg og på veien til oppmøtested for nye studenter, spurte jeg den første personen jeg møtte om hvor jeg skulle. Denne personen skulle vise seg å bli min veileder på masteroppgaven ni år senere. Tusen takk Sissel H. Eriksen for at du viste meg veien inn på universitet, og tusen takk for at du nå viser meg veien ut. Denne oppgaven hadde aldri skjedd uten fantastisk veiledning fra deg. Tusen takk for at du hadde tro på oppgaven min da jeg selv og mange andre ikke hadde det.

Tusen takk til Lena Bogstrand, som har husket navnet mitt hver gang jeg har kommet innom for å få svar på stort og smått om utdanningen min.

Tusen takk til Liv Carstens Knudsen og Einar Størkersen som plukket meg opp da jeg var på det laveste, og hjalp meg gjennom den mest utslagsgivende oppgaven for hele lærerutdannelsen min. Uten dere hadde ikke jeg vært lærer i dag!

Tusen takk til mine informanter som var med på å gjøre denne oppgaven til det den er.

Tusen takk til mamma og pappa, som har vært en kilde til økonomisk støtte og motivasjon, og all kjærlighet en guttemann kan ønske seg i hele verden. Tusen takk til Adrian som daglig har ringt for å spørre «Ka du gjør?», og for å høre hvordan det har gått på eksamenene mine. Verdens beste foreldre og lillebror! Jeg er glad i dere.

Tusen takk til bestemor og morfar som ikke er med oss lengre, men som ville vært veldig stolte av meg i dag. Dere er alltid i tankene mine. Tusen takk mormor, som alltid forteller meg at jeg ligner på morfar. Det gjør meg veldig stolt! Takk til tante Tove som jeg har kunnet ringe for gode råd.

Tusen takk til Ken for korrekturlesing av masteroppgaven!

Takk til venner og svigerfamilie som også har vært der for meg.

Sist, men ikke minst: Tusen takk til min forlovede Marie Seljehaug Johansson. Du er alt for meg. Jeg vet at du er stolt av meg. Jeg er stolt av deg. Du har klart deg lenge uten meg nå, men nå kommer jeg tilbake. Takk for at du har gitt meg tid til å skrive oppgaven. Tusen takk for motiverende ord og for en trygg «big spoon» å legge seg i på kveldene. Jeg ønsker å sitere den store Brian Wilson fra Beach Boys hver gang jeg tenker på deg: «*God only knows what I'd be without you*» (Wilson 1966)

Innhold

1	Valg av tema for oppgaven	1
1.1	Problemstilling og forskningsspørsmål	2
1.2	Forskningsspørsmål	2
2	Lovverk om beredskap	3
2.1	Forskrift om kommunal beredskapsplikt	3
2.1.1	Veileder til forskrift om kommunal beredskapsplikt	3
2.2	Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner - Veiledning i beredskapshåndtering	4
2.3	Skolers lovpålagte plikter	5
3	Metode.....	7
3.1	Valg av metode	7
3.2	Personlig intervju.....	7
3.2.1	Gruppeintervju	7
3.2.2	Semistrukturert intervju.....	8
3.3	Norsk senter for forskningsdata (NSD)	8
3.4	Rekruttering av informanter	9
3.4.1	Framgangsmåte for å rekruttere informanter	9
3.5	Presentasjon av informantene	10
3.6	Etikk.....	11
3.6.1	Informasjonsskriv	11
3.6.2	Anonymisering av informanter	11
3.6.3	Min relasjon til skolene og informantene.....	12
3.7	Intervjuene	13
3.8	Transkribering	14
3.9	Refleksjoner.....	14
4	Teori	15

4.1	Risiko i samfunnssikkerhet.....	15
4.2	Risiko i sosiologi	16
4.2.1	Ulrich Beck	17
4.2.2	Becks teori om risikosamfunnet.....	17
4.3	Tillit	19
4.3.1	Tillit for drift av skolen	20
4.3.2	Tillit til nødetater.....	20
4.4	Tidligere forskning og annen litteratur	21
5	Beredskapsarbeid ved skolene	23
5.1	Forståelse av risiko	23
5.1.1	Kastelia VGS.....	24
5.1.2	Tureby VGS	32
5.2	Informantenes refleksjoner rundt eget arbeid	40
5.2.1	Kastelia VGS.....	40
5.2.2	Tureby VGS	45
5.3	Forståelse av tillit.....	49
6	Diskusjon.....	55
6.1	Problemstilling og forskningsspørsmål	55
6.2	Hvordan jobber informantene?.....	55
6.3	Hva mener informantene er sannsynlige og usannsynlige risikoer for sin skole?.....	61
6.4	Tillit til eget arbeid og til nødetater	64
7	Konklusjon	67
8	Kildeliste:	69
	Vedlegg 1	73
	Vedlegg 2	75
	Vedlegg 3	77
	Vedlegg 4.....	81

1 Valg av tema for oppgaven

Rundt sommertider 2019 ble jeg gjort klar over at masteroppgaven måtte gjøres nå, og jeg sto ovenfor valget om hvilket tema jeg skulle ta for meg. Tankene har vært innom forskjellige områder og temaer i samfunnet og lokalmiljøet som kunne vært interessant å skrive om, men jeg måtte innom min egen nysgjerrighet og mine egne handlinger for finne et tema som jeg ville ta et dypdykk i.

Da Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) sendte ut skjema for egenberedskap, med oversikt over hva man burde ha hjemme for å overleve tre dager isolert, ble jeg med ett veldig fokusert på min egen beredskap. Planlegging og tanker rundt hendelser som kan oppstå ble fokus for meg en periode, og jeg ville sikre at min husstand hadde evnen til å overleve dersom en krise skulle oppstå. Jeg har i ettertid stilt meg nysgjerrig og spørrende til hvorfor beredskapsoppfordringen fra myndighetene fikk meg til å reagere på denne måten, mens mange av dem rundt meg så ut til å overse DSBs anmodninger. Overså de dette med den tanken at noe kritisk aldri har skjedd, og aldri kommer til å skje i Tromsø? Hvorfor tenker noen dette, mens jeg tenker det motsatte? Jeg bestemte meg derfor for å forske på risikoforståelse og beredskap. Jeg ville komme til bunns i dette på et eller annet nivå.

Et lite hopp frem i tid har oppgaven endret utgangspunkt, men er fortsatt i det samme universet. Det ville blitt for stort å finne ut om risikoforståelse og beredskap hos den gjennomsnittlige personen i Tromsø. I tillegg til den problematiske størrelsen på en slik oppgave, ville oppgavens relevans for meg vært mindre enn den er slik oppgaveformuleringen er utformet nå. Derfor bestemte jeg meg for å begrense oppgaven til å handle om risiko og beredskap ved skoler. En oppgave om risikoforståelse og beredskap på skoler, som er min fremtidige faste arbeidsplass, ville gi meg en forståelse av hvordan ting foregår der nå, og en forståelse av hva jeg kan ta med meg inn i arbeidet på et senere tidspunkt.

En stund etter at jeg startet oppgaven var jeg på et seminar på Verdensteateret, hvor sentrale personer i lokalpolitikk og internasjonalt fredsarbeid diskuterte Tromsøs geografiske plassering i en eventuell konfrontasjon mellom USA og Russland, og mitt valg av tema for oppgaven ga plutselig enda mer mening for meg. En eventuell konfrontasjon mellom USA og Russland, dersom det skjer nært nok Tromsø, vil kunne kreve beredskap hos både institusjoner i Troms og hos menneskene som bor i området. Det ville være interessant å

undersøke om skoler har planlagt beredskap for slike hendelser, ettersom det i teorien kan være fare for krig mellom to stormakter som holder til på hver side av oss. Skolene trenger nødvendigvis ikke forholde seg til en problemstilling som er av denne størrelsen, men de skal ha beredskap for mindre hendelser enn dette.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Jeg har valgt å besvare på denne problemstillingen: *Hvordan tenker og jobber ansatte med risiko og beredskap i skolen? Hvordan forstå arbeidet i lys av sosiologi.* Jeg er ute etter å finne ut hva som skjer av beredskapsarbeid på skoler og hvordan de som har ansvar for risikovurdering og beredskap på et utvalg skoler tenker rundt arbeidet sitt. Jeg har ikke vært interessert i å vurdere kvaliteten på arbeidet som blir gjort, men jeg ville finne ut hvordan mine informanter tenker og diskuterer rundt sentrale elementer ved risikovurdering og beredskap, og hvordan de blir enige om en felles plan for deres institusjon og menneskene som er en del av den. For å undersøke dette har jeg valgt spørsmål som gir et innblikk i hvordan de jobber med risiko og beredskap ved sine skoler, uten å legge føringer for hva de skal tenke eller hvilke risikoer de skal jobbe mot. Dette har vært helt opp til informantene selv å definere. Som man kan se fra intervjuguidene (vedlegg 1 og 2), vil det være konkrete spørsmål som handler om skoleskyting og hvordan man møter risikoen for dette. Man har i løpet av de siste ti årene lært at man ikke skal tro at ting ikke kan skje i Norge og derfor har jeg ønsket å finne ut hva mine informanter tenker om denne faren. Hvorvidt de anser det som reelt derimot, har vært opp til dem å vurdere. For å besvare problemstillingen min har jeg hatt noen forskningsspørsmål som jeg har forsøkt å finne svaret på. Disse ligger til grunn for spørsmålene jeg har utarbeidet til informantene mine og jeg vil diskutere temaene og besvare spørsmålene i slutten av oppgaven.

1.2 Forskningsspørsmål

- Hvordan foregår arbeidet med risikovurderinger og beredskap?
- Hva er motivasjonen bak å jobbe med risikovurderinger og beredskap på skolen?
- Hva ses på som de mest sannsynlige truslene på skoler?
- Hvilke trusler anses som usannsynlige?
- Hvordan snakker de om tillit til eget arbeid og til nødetater?

2 Lovverk om beredskap

I dette kapitlet skal vi se på forskriften som handler om kommunens ivaretagelse av sikkerhet og trygghet for befolkningen. Forskriften er tilknyttet «Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (Sivilbeskyttelsesloven). Vi skal også se på en forskrift som hører til under Lov om folkehelsearbeid (Folkehelseloven).

2.1 Forskrift om kommunal beredskapsplikt

Forskrift om kommunal beredskapsplikt trådte i kraft 07.10.2011. I formålet for forskriften står det:

«Forskriften skal sikre at kommunen ivaretar befolkningens sikkerhet og trygghet. Kommunen skal jobbe systematisk og helhetlig med samfunnssikkerhetsarbeidet på tvers av sektorer i kommunen, med sikte på å redusere risiko for tap av liv eller skade på helse, miljø og materielle verdier.» (Forskrift om kommunal beredskapsplikt 2011, § 1).

Forskriften er hjemlet i paragraf 14 og 15 i lov om kommunal beredskapsplikt, som forteller at kommunen har et ansvar for å gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser hvor de kartlegger og vurderer sannsynligheten for mulige hendelser som kan inntreffe i kommunen. På bakgrunn av analysene skal kommunen arbeide med samfunnssikkerhet og beredskap og utarbeide planer (Sivilbeskyttelsesloven 2010). I forskriften om kommunal beredskapsplikt forteller Justis- og beredskapsdepartementet hvordan kommunen skal jobbe med samfunnssikkerhetsarbeid, og nedfelt i loven er et gitt sett minimumskrav til risiko- og sårbarhetsanalyser, i tillegg til et minimumsforslag på beredskapsplan som kommunen må utarbeide (Forskrift om kommunal beredskapsplikt 2011). Hverken loven eller forskriften i seg selv sier hvordan videregående skoler skal arbeide med beredskap, men den fastsetter at kommunen skal jobbe på tvers av sektorer i kommunen.

2.1.1 Veileder til forskrift om kommunal beredskapsplikt

Går vi til Direktoratet for samfunnssikkerhet sin «*Veileder til forskrift om kommunal beredskapsplikt*» får man en tydelig gjennomgang av hva forskriften har å si for kommunens arbeid med samfunnssikkerhetsarbeid. Det står blant annet oppført hva som ligger under kommunenes ansvarsfelt i arbeidet med beredskap og hvordan kommunen skal forholde seg til sektorer som kommunen ikke har et direkte ansvar for. I de tilfeller hvor kommunen står

som eier av skoler, vil kommunen ha et ansvar for arbeid med samfunnssikkerhet for den skolen. Ettersom videregående skoler kommer inn under fylkeskommunens ansvarsområde har ikke kommunen skolen ligger i, direkte ansvar for disse skolene. Veilederen slår derimot fast at kommunen skal legge til rette for samarbeid med andre sektorer «som er av vesentlig betydning for kommunens arbeid med samfunnssikkerhet» (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 2018. s15). I eksempellisten over hvilke sektorer dette gjelder står ikke videregående skoler nevnt eksplisitt, men senere i dokumentet står det at beredskapsplaner for videregående skoler skal samordnes med kommunenes overordnede beredskapsplan (ibid. s.25). Her vil det til en viss grad kreve et samarbeid eller kommunikasjon mellom kommunen og videregående skoler for å sikre at beredskapsplaner er samordnet. I tillegg vil det være nærliggende å tro at kommunen kan ha interesse av å vite om videregående skoler beredskapsarbeid.

2.2 Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner - Veiledning i beredskapshåndtering

Videregående skoler skal gjennomføre beredskapsarbeid. Dette framgår av et rundskriv fra Det kongelige Helse- og omsorgsdepartementet, som vist på Utdanningsdirektoratet sine nettsider. Rundskrivet slår fast hvor og hvordan dette er nedfelt i lov. I rundskrivet fra Helse- og omsorgsdepartementet, i samarbeid med Kunnskapsdepartementet, kan vi se at barnehager og skoler, herunder også videregående skoler, «skal vurdere risiko for alvorlige tilsiktede hendelser, som for eksempel skyteepisoder eller gisselsituasjoner, og eventuelt planlegge sin beredskap i forhold til dette» (Det Kongelige Helse- og omsorgsdepartement, 2015). Denne formaningen fra departementene er bygd på Forskriften 1.desember 1995 om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv., som sier at miljøet i sektorene det gjelder «(...) forebygger sykdom og skader» (Forskrift om miljørettet helsevern i skoler mv., 1995, § 1). Forskriftens paragraf 14 fastslår at «Virksomheten skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges. Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner. Rutinene og sikkerhetsutstyret skal være kjent for alle, herunder barn og elever» (ibid § 14). Ifølge rundskrivet fra departementene er forskriften utformet som funksjonskrav. I dette ligger det at sektorene til enhver tid skal gjennomføre samfunnssikkerhetsarbeid slik at det utfyller de til enhver tid gjeldende krav. Alternativt kunne forskriften vært styrende med detaljkrav, men da ville ikke forskriften kunne vært gjeldende etter hvert som samfunnet utviklet seg, noe forskriften er på dette tidspunkt. Dette

redegjør rundskrivet for. I praksis vil dette si at barnehager og utdanningsinstitusjoner som skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner, skal sikre at skader og ulykker forebygges, og de må til enhver tid følge samfunnets utvikling for å sikre at risikoanalyser og beredskapsplanlegging følger tiden. Derfor må planer oppdateres i henhold til nye og moderne risikoer som man måtte stå overfor, dersom skolene i risiko- og sårbarhetsanalysene sine føler det er relevant. I tillegg til eventuelle «moderne risikoer» finner man de vanlige risikoene som brann, ulykker m.m.

2.3 Skolers lovpålagte plikter

Slik det kommer frem i Forskrift om kommunal beredskapsplikt og Forskriften 1. desember 1995 om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv, kan vi konkludere med at skoler har et lovpålagt ansvar for å gjennomføre analyser som kartlegger risikoer for hendelser som kan inntreffe ved deres skoler. Det finnes ingen lovpålagte beredskapsplaner som alle skoler må forholde seg til, og det er opp til hver enkelt instans å bestemme hva som er best for dem. Ettersom paragraf 14 i Forskriften 1. desember 1995 om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. snakker om rutiner for hendelser, og at dette skal være kjent for alle, kan man anta at skolene i så måte er lovpålagt å sikre at man er kjent med rutiner. Dette kan man oppnå gjennom øvelser eller rutinegjennomganger, men dette er ikke spesifisert gjennom loven. Derfor vil det være interessant å se på hvordan ansatte ved noen skoler tenker at man kan sikre at alle er gjort kjent med rutiner, og vet hvordan man skal reagere dersom hendelser skulle oppstå. Skolene er i tillegg definert som særskilt brannobjekt, og er derfor regulert av brann- og eksplosjonsvernloven, og det stilles derfor krav til brannsikkerhet som er lovregulert (Brann- og eksplosjonsvernloven 2002).

3 Metode

3.1 Valg av metode

Ettersom mitt ønske med denne oppgaven var å undersøke hvordan ansatte ved en eller flere skoler jobber med risikovurderinger og beredskap, og eventuelt om og hvordan de jobber seg fram til å være en skole med felles forståelse av hvordan man skal opptre i krisesituasjoner, ble det naturlig å velge en kvalitativ metode for denne oppgaven. Til forskjell fra kvantitative undersøkelser, som gjerne er basert på tall og mengde av det man forsker på, så var jeg interessert i å gå i dybden og forstå temaene jeg forsket på ut fra relevante personers opplevelser. Jeg valgte derfor en kvalitativ tilnærming til datainnsamling. I dette tilfellet vil et kvalitativt intervju kunne gi data om hvordan mine informanter forstår erfaringer og begivenheter i sitt liv, derfor bestemte jeg meg for å gjennomføre personlige intervju med mine informanter.

3.2 Personlig intervju

Det personlige intervjuet ses på som det mest brukte tilnærmingen for å skaffe data i kvalitativ forskning (Tanggaard & Brinkmann 2012). Thagaard (2006) sier i sin bok at formålet med et intervju er å skaffe informasjon om hvordan mennesker opplever tilværelsen sin. Dette er relevant fordi jeg søker informasjon om hvordan informantene opplever arbeidet med risiko og beredskap i hverdagen sin. Som Thagaard påpeker, vil et intervju preges av informantenes forståelse av deres opplevelser av det de snakker om. Gjennom intervju håper jeg å kunne få en oppfatning av hvordan enkeltpersoner ved skolen forstår risiko, beredskapsarbeid, skolens arbeid med disse elementene og hva som kreves for å ha en skole som oppfyller krav til beredskap. Forskjellige aktører innenfor skolene kan oppfatte både risiko og beredskap annerledes enn de andre, og derfor har flere informanter fra hver skole vært ønskelig. I tillegg til å vite hva de forskjellige personene tenker vil det være interessant å se hvordan de tenker sammen. Derfor var jeg åpen for å gjennomføre gruppeintervju. Informantene har selv tatt stilling til om de ville gjennomføre det enkeltvis eller i par/grupper.

3.2.1 Gruppeintervju

Etter ønske fra informantene, ble et av intervjuene gjennomført som gruppeintervju ved at to personer ble intervjuet sammen. Gruppeintervju foregår med to eller flere intervjuobjekter, i tillegg til intervjuer. Thagaard (2006) sier at intervjuformen åpner for deltakere som kan følge

opp og kommentere hverandres svar i løpet av samtalen, og dette ser vi at skjer i utdragene fra gruppeintervjuet. Dette åpner opp for at temaene man snakker om blir utdypet, gjennom å diskutere og kommentere sammen. Thagaard (ibid) tar også opp at et negativt aspekt ved metoden kan være at det er de dominerende synspunktene som kommer frem, fordi personer som ikke har samme synspunkt som majoriteten, kanskje vegrer seg for å si noe. Dette opplevde ikke jeg som et problem i intervjuet jeg gjennomførte, fordi det var bare to personer til stede sammen med meg. Thagaard (ibid) trekker fram at samkjørte informanter er å foretrekke dersom man skal gjennomføre gruppeintervju, og dette mener jeg informantene mine i stor grad var. Det siste Thagaard (ibid) trekker fram er at informantene bør ha et felles grunnlag for å si noe om det som diskuteres. Dette kan man i noen grad si at de hadde, ettersom begge har ansvar for forskjellige aspekter ved temaet som tas opp, selv om de har noe ulik posisjon i skolen.

3.2.2 Semistrukturert intervju

For intervjuene valgte jeg mer spesifikt det Thagaard kaller semistrukturert intervju. Denne intervjuemetoden kalles også «det kvalitative forskningsintervjuet» (Thagaard 2006 s.85). Her møtes man på halvveien mellom det ustrukturerte intervjuet, hvor tema er forhåndsbestemt, men som foregår som en slags samtale hvor forskeren i større grad følger opp det intervjuobjektene sier uten å ha forhåndsplanlagte spørsmål, og det strukturerte intervjuet, hvor spørsmål er utformet på forhånd og spørsmålene gjerne er satt opp etter en fast rekkefølge (Thagaard 2006 s.84). Fordelen med det semistrukturerte intervjuet er at man gjerne vet på forhånd hva man konkret vil innhente informasjon om, og at man har en rekke spørsmål som vil gi svar på dette, men man er ikke fastlåst til en rekkefølge. Det vil derfor være åpent for å følge opp temaer som informanten kommer inn på. Temaene som forskeren vil ha svar på styrer hvor samtalen går, men eventuelle ting man ikke har planlagt på forhånd kan fortsatt tas med dersom det er av interesse.

3.3 Norsk senter for forskningsdata (NSD)

For dette prosjektet ble det registrert navn og gjennomført lydopptak av de personene som deltok. Av den grunn ble prosjektet meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Prosjektet ble godkjent av NSD 03.12.19 (Vedlegg nr. 3).

3.4 Rekruttering av informanter

I prosessen med å rekruttere informanter måtte jeg først definere hvem jeg ville kontakte. Risikovurderinger er noe alle gjør i de fleste situasjoner, så for dette prosjektet kunne jeg gjort det veldig bredt, og snakket med noen som jobber på en skole uavhengig av formelt ansvar for denne typen arbeid. Men jeg var interessert i skolen som organisasjon, og derfor har jeg måttet snevre inn målgruppen til noen som jobber med dette systematisk innenfor organisasjonen. Først og fremst ville jeg gjennomføre intervju på minimum en skole, men helst to. Ved å få to skoler var målet å ha et bredere utvalg, og jeg håpet å kunne se noen forskjeller i hvordan de jobbet. Innenfor disse to skolene var målet mitt i forkant å få 4-6 informanter, hvor utgangspunktet var minimum to informanter fra hver skole.

3.4.1 Framgangsmåte for å rekruttere informanter

For intervjuene har jeg valgt å ta kontakt med skoler som jeg har en tilknytning til. Dette har jeg gjort fordi det opplevdes for meg som enklere å kontakte personer som vet hvem jeg er, og derfor lettere har tiltro til at jeg ikke er der for å vurdere kvaliteten på arbeidet deres. Tanken min var at de enklere ville kunne stole på meg, enn det personer ved andre skoler kanskje ville gjort. Dette er ikke nødvendigvis sant, men det føltes slik for meg. Jeg vil komme tilbake til min relasjon til informantene i underkapitlet om etikk og anonymisering.

Jeg etablerte tidlig hvilke skoler jeg ønsket å gjennomføre forskningsarbeidet på. Jeg kjenner en av rektorene bedre enn den andre, men begge vet hvem jeg er ettersom jeg har jobbet hos dem tidligere. Etableringen av kontakt med Tureby VGS skjedde tidlig i januar, og Kastelia VGS tidlig i februar. Tureby og Kastelia er fiktive navn, noe jeg vil komme nærmere inn på senere. Jeg valgte å gjøre det på denne måten fordi timeplanen ikke ville gått opp hvis jeg hadde planlagt intervju med skolene samtidig. Ved å ta en sjanse som dette var jeg bevisst på at det kunne slå tilbake på meg med tanke på tidsbruk. I stedet for å etablere kontakt med begge skolene, for så å avvente et av intervjuene fordi jeg ikke hadde tid til å gjennomføre begge innenfor samme tidsrom, valgte jeg å gjøre det på denne måten for å kunne ha fullt fokus på Tureby VGS når det eventuelt lot seg gjøre å gjennomføre intervju.

Jeg ringte til Tureby VGS og informerte rektoren om min interesse for å forske på deres risiko- og beredskapsarbeid. Jeg fortalte i korte trekk om prosjektet, og informerte om sentrale ting som sto i informasjonsskrivet, slik som konfidensialitet, frivillig deltakelse og tematikk

for prosjektet. Rektoren virket interessert i å delta fra første øyeblikk, og jeg fikk levert informasjonsskrivet så fort det lot seg gjøre, slik at de kunne sette seg nærmere inn på tematikken og deres rettigheter som deltakere. I dette korte møtet på skolen virket det veldig lovende, og jeg skulle få høre fra rektor så fort de hadde diskutert i ledergruppa om deltakelse i prosjektet var av interesse for mulige informanter. Et svar fra dem lot vente på seg. Etter å ha forsøkt å ringe skolen ved flere anledninger, og på et tidspunkt også reist til skolen i håp om å treffe rektor, så jeg meg nødt til å endre taktikk, for rektoren var veldig travel. Jeg sendte en mail i håp om å få svar, men det var travelt på skolen, så det så ikke ut til at jeg ble å få noe svar. Jeg bestemte for å endre taktikk, for det var nå slutten av januar.

På Kastelia VGS tok jeg kontakt med rektor i starten av februar. Også her virket rektor positiv, og jeg ble satt i kontakt med beredskapsansvarlig ved skolen, så vi kunne planlegge videre. Vi etablerte raskt hvem som skulle stille som informanter. Jeg overleverte informasjonsskrivet, og avtalte tidspunkt for intervju uken etterpå. I ettertid ser jeg at med all ventetiden fra Tureby VGS, kunne dette intervjuet vært gjort mye tidligere.

Etter intervjuet ved Kastelia VGS var gjennomført og transkribert, tok jeg igjen kontakt med rektor på Tureby VGS ettersom jeg ikke hadde hørt noe enda. Som forventet hadde min henvendelse gått i glemmeboken, og dette er forståelig med tanke på travel start på vårsemester for rektor, i tillegg til en del formaliteter rundt sammenslåingen av fylkeskommunene i nord. Rektor ba om å få tilsendt informasjonsskrivet på mail. Jeg sendte dette, og fikk til svar noen dager etter at en noen personer stilte seg disponibel til intervju. Jeg sendte mail til de tre som hadde sagt seg villig, og fikk ganske kjapt svar fra to av dem. Den siste har jeg ikke hørt noe videre fra, så jeg bestemte meg for å gjennomføre intervjuene med de to som sa svarte. Ergo fikk jeg totalt fire informanter, to fra hver skole. Dette var etter planen minimumsantallet jeg hadde satset på, så jeg sa meg fornøyd.

3.5 Presentasjon av informantene

Uten å utlevere identifiserende informasjon om informantene, skal jeg her presentere kort hvem informantene ved hver skole er, og hvilken posisjon de har i skolen.

På Tureby VGS var det to informanter som stilte seg disponible til intervju. Den ene av disse jobber på kjøkkenet ved skolen, i tillegg til å være en del av Arbeidsmiljøutvalget ved skolen. Informanten er også en av de som har ansvar for brannsikkerhet, sammen med vaktmester og

ledelsen ved skolen. Informanten skal til enhver tid ha kontroll på branninstrukser ved skolen, og dersom vaktmester er borte fra skolen, skal han kunne gjennomgå brannrunde med nye ansatte eller ved en eventuell kontroll av brannrutiner ved skolen. Den andre informanten fra denne skolen er skolens hovedverneombud, men noe ytterligere informasjon ble ikke gitt om direkte ansvarsområder han har.

På Kastelia VGS var det de to som jeg snakket med ved førstegangskontakt som ønsket å stille til intervju. Det vil si at informantene mine ved denne skolen var rektor og beredskapsansvarlig. Beredskapsansvarlig startet i jobben ca. ett år før intervjuet fant sted, og har bakgrunn fra andre jobber som involverer beredskapsarbeid.

3.6 Etikk

Når man gjennomfører et kvalitativt prosjekt som dette, med informasjonsinnhenting og analyse av det andre personer har sagt til intervjueren, stilles det etiske krav som må etterfølges: Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av deltakelse i studiet. Dette skal vi komme inn på i denne delen om etikk som ligger bak gjennomføringen av prosjektet.

3.6.1 Informasjonsskriv

Alle mine informanter har på forhånd mottatt et informasjonsskriv (vedlegg 4) som inneholder all informasjon om studiet. Her har de fått informasjon om hva temaet kom til å være, eksempler på spørsmål som vi ville ta for oss, kontaktinformasjon til veileder og prosjektets innmelding og godkjenning fra NSD. I tillegg har de fått informasjon om hvordan deres konfidensialitet kom til å bli tatt vare på under prosjektet, samt informasjon om at de kan trekke seg fra prosjektet når som helst, og uten å måtte oppgi noen grunn.

Kontaktinformasjon til både meg og min veileder ble presentert, slik at informantene vet hvor de kan henvende seg for å trekke seg, eller for å komme med spørsmål til prosjektet. Dette ble også fortalt til dem muntlig når kontakt ble etablert, og i forkant av selve intervjuet.

3.6.2 Anonymisering av informanter

I analysedelen har jeg anonymisert alle lokale steder som er nevnt, ettersom de kan være med på å identifisere hvilke skoler som deltar i studien. I tillegg har jeg valgt å anonymisere navnet på andre skoler som er nevnt i intervjuene, ettersom de kunne vært med på å identifisere intervjuobjektene gjennom elimineringsmetoden. Dersom en annen skole er brukt

som et eksempel for noe, vil man dermed vite at den skolen ikke er intervjuobjektet. Direkte sitater fra intervjuene vil bli brukt i analysen, og der har jeg anonymisert informantene ved å gi dem siffer som forteller hvilken skole og informant det er. Sensitiv informasjon som kom frem under intervjuene er også anonymisert, eller utelatt fra analysen dersom det ikke var av relevans for oppgavens problemstilling.

I forkant av intervjuene var jeg bevisst på at hendelser som kunne identifisere skolen ville blitt nevnt, og dette har også skjedd. Jeg har dermed valgt å presentere informasjon om hendelser fra intervjuene på en slik måte at selve hendelsene ikke er nevnt eksplisitt. Dette har jeg også valgt å gjøre med andre sensitive opplysninger som går på skolens geografiske plasseringer, som kunne vært med på å identifisere informantene.

3.6.3 Min relasjon til skolene og informantene

Som nevnt under kapittel 3.4.1 har jeg tilknytning til begge skolene som jeg har forsket på. Det føles derfor nødvendig å redegjøre for hvilken tilknytning jeg har til skolene, og hvordan jeg tenker min tilknytning påvirker både intervjusituasjonen og hva informantene mine ville utlevere av informasjon.

Jeg har ved flere anledninger jobbet som vikar ved skolene, og har tidligere vært deltidsansatt der over en lengre periode. Denne arbeidssituasjonen har ved forskjellige anledninger skjedd ved begge skolene. Jeg har også hatt en slik arbeidstilknytning til flere skoler rundt om i fylket, så derfor føler jeg meg trygg på at jeg skal kunne anonymisere skolene godt nok selv om mange vet hvilke skoler jeg har jobbet på. Det skal av analysen ikke komme frem hvilke skoler det gjelder, heller ikke for de som kjenner meg.

Når det gjelder mitt forhold til informantene, så skal jeg fortelle kort om dette. Ved Tureby VGS vet jeg hvem informantene er fra tidligere, og de vet hvem jeg er, men vi har ikke hatt mye med hverandre å gjøre på en daglig basis. Vi har omgått hverandre profesjonelt i kortere tidsrom, men vi har ikke sosiale relasjoner utenfor arbeidsplassen. Derfor følte jeg meg trygg på at både de og jeg skulle kunne forholde oss profesjonelt til intervjusituasjonen, uten så mye påvirkning av vår arbeidsrelasjon. På Kastelia VGS var bekjenthhet til informantene vesentlig mindre. Den ene av informantene kjente meg igjen da vi møttes første gang i forbindelse med prosjektet, men vi måtte håndhilsen for at han skulle huske hvem jeg var. Den andre

informanten ved Kastelia VGS var ukjent for meg, og jeg var ukjent for informanten. Dette var første gang vi møttes, så det var som å intervju «hvem som helst».

3.7 Intervjuene

Ved etablering av kontakt hadde alle informanter fått informasjonsskriv som de kunne gå gjennom, og der lå det vedlagt en rekke spørsmål som vi skulle gå gjennom på intervjuene. Vi gikk i tillegg gjennom dem sammen før intervjuene. Dette ble gjort slik at jeg sikret informantenes informerte samtykke til å delta i prosjektet, at de forsto hva oppgaven handlet om og at de kunne stille spørsmål angående prosjektet, dersom de trengte å vite noe. Da dette var gjort, og spørsmål fra informantene var besvart, ble informasjonsskrivene signert og levert til meg før intervjuene startet.

Intervjuet på Kastelia VGS ble gjennomført som gruppeintervju, hvor begge informantene var til stede på samme intervju. Dette virket å være ønsket fra skolen, og jeg ønsket å ha et intervju hvor informantene ved skolen var samlet, så jeg sa meg enig i dette. Begge de to intervjuene på Tureby VGS ble gjennomført 1-til-1, også dette etter ønske fra skolen. Derfor ble det ett gruppeintervju og to enkeltintervjuer.

Som nevnt tidligere har jeg kodet informantene. Ved Kastelia VGS, hvor det var gruppeintervju, har den første som snakket under intervjuet fått tildelt siffer 1, og den andre har fått siffer 2. Før tallet deres står navnet til skolenavnet deres. Informantene heter altså Kastelia 1 og Kastelia 2. Tureby VGS følger samme formel, og får derfor Tureby 1 og Tureby 2. På denne måten er det ingen identifisering av informantene i transkriberingen.

Ved Kastelia VGS, hvor første intervju ble gjennomført, gjorde vi intervjuet på et av informantenes kontor på arbeidsplassen. Intervjuet ble gjennomført på ca. 30 minutter, og informantene delte på å svare på spørsmålene. Det virket litt som at de svarte på de spørsmålene som de følte de kunne best. Her kunne jeg vært litt mer bevisst på å få begge informantene til å svare på samme spørsmål, men tidvis inkluderte de også hverandre i svarene, så jeg fikk begges tanker på en rekke områder.

På Tureby VGS var det som sagt to intervjuer, hvor begge to tok omtrent 45 minutter. Intervjuene ble gjennomført med fem minutters mellomrom. Etter intervjuet på Kastelia VGS var det en del endringer på intervjuguiden som jeg følte måtte inn før de neste intervjuene. I

tillegg var intervjuguidene litt forskjellige, og spesifikke til de to skolene, så intervjuene er noe annerledes. Noen spørsmål som jeg følte jeg gikk glipp av på det første intervjuet fikk jeg spurt de neste informantene om, så selv om noe ikke ble tatt på første intervju, fikk jeg fortsatt innblikk i hvordan det generelt jobbes med de temaene på Kastelia VGS. Foruten dette var intervjuene ganske likt bygd opp. Jeg stilte spørsmål som informantene fikk reflektere rundt og svare på, og så fulgte jeg opp med oppfølgingsspørsmål på det jeg følte ville gi noe til datamaterialet for oppgaven. Mange interessante ting ble sagt, så oppfølgingsspørsmålene var i grunn det som drev intervjuet fremover.

Fra kontakten med skolene først ble opprettet, og de fikk tilsendt tema og spørsmål som ville bli tatt opp i intervjuet, og frem til intervjuene skjedde, fikk jeg ikke sendt de bearbeidede intervjuguidene. Dersom jeg hadde gjort det ville informantene i prinsippet kunne vært bedre forberedt til intervjuene. En av informantene ved Tureby VGS hadde med seg en perm med relevante dokumenter for temaene vi skulle diskutere, og så ut til å ha forberedt seg godt før intervjuet.

3.8 Transkribering

Som nevnt tidligere har jeg forsøkt å holde skoler, personnavn, stedsnavn og alle mulige indentifiserende elementer anonymisert, men det er likevel mulig at tredjepersoner kan kjenne til at informantene har sagt seg villige til å delta i studien, og derfor vil ha mulighet til å vite hvem de er i oppgaven min. Det skal ikke være mulig å lese seg frem til hvem informantene er, ettersom de er kodet i transkriberingen og alle andre elementer er anonymisert.

3.9 Refleksjoner

Etttersom dette er første gang jeg gjennomfører et større forskningsprosjekt alene, har jeg gjort noen refleksjoner rundt ting jeg kunne gjort annerledes for å bedre intervjuene. Et av disse aspektene kom i ettertid av intervjuet ved Kastelia VGS. Der har jeg tenkt på at jeg skulle vært litt mer frampå da det kom til spørsmålene om PLIVO-øvelse ved Kastelia VGS (side 29 & 30), og hørt om informantene vet hva som inngår i en slik øvelse. Kastelia begrunnet sin mangel på PLIVO-øvelse med et ønske om å ha fokus på evakueringer, og ettersom det er en viktig del av PLIVO-øvelse burde jeg fulgt opp utsagnene mer, for å høre videre betraktninger fra informantene om dette. PLIVO betyr Pågående Livstruende Vold, og er en aksjon nødetatene som iverksetter dersom en hendelse skjer som kan være livstruende for mennesker (Helsedirektoratet 2017).

4 Teori

For at leseren skal forstå oppgaven på samme måte som jeg gjør, vil det være viktig å etablere en felles forståelse av de mest sentrale begrepene og teoriene som brukes i oppgaven. I den anledning vil jeg definere begrepene som er mest brukt i oppgaven, og jeg vil gjøre rede for teoriene. Risikoforståelse, trussel, risiko, risikovurderinger, og tillit framstår som viktige i denne sammenhengen. Der begreper overlapper, og hvor jeg mener det er viktig, vil jeg se til både sosiologi og samfunnssikkerhet for å ha dekket beskrivelsene tilstrekkelig.

4.1 Risiko i samfunnssikkerhet

I et samfunnsperspektiv skjer det daglig større eller mindre hendelser som krever fokus fra media og befolkningen, hendelser som er uønskede, og som i noen tilfeller volder materielle skader for store verdier eller krever menneskeliv. Hendelser som dette er i samfunnssikkerhetsfeltet definerte som intenderte eller ikke-intenderte hendelser, av engelske «intended» som betyr tiltenkt. Altså kan hendelser være tiltenkte, hvor noen har som mål å volde skade. Innenfor ikke-indenterte hendelser skiller man også mellom naturkatastrofer og menneskeskapte ulykker (Aven, Boyesen, Njå, Olsen & Sandve, 2011). Menneskeskapte ulykker er hendelser som skjer hvor mennesker er direkte involverte, uten intensjonen om å skade eller ramme mennesker eller materiell. Det er alltid, både ved skoler og i samfunnet ellers, en vurderingssak om det er nytte i det vi foretar oss og de potensielle negative konsekvensene ved handlingene (Furevik 2012). I samfunnssikkerhet er det noen ganger vanskelig å bestemme hvorvidt store naturkatastrofer er uten menneskelig påvirkning eller ikke, men det tar vi ikke stilling til i denne oppgaven. Der hvor eventuelle naturkatastrofer kommer fram som hendelser i empirien vil jeg lande på at det er uten menneskelig påvirkning, ettersom hendelsen i seg selv ikke involverer mennesker. I det moderne samfunnet har vi opplevd større og mindre hendelser som faller inn under begge disse kategoriene som er nevnt tidligere, og det er nærliggende å tro at risikoer som disse vil være vurderte av mine informanter. I Sivilbeskyttelsesloven kan vi finne en definisjon på risiko som man opererer med i samfunnssikkerhet: «Uttrykk for kombinasjonen for *sannsynligheten for og konsekvensen av en uønsket hendelse*» (Furevik 2012. S.42).

Det finnes mange innfallsvinkler man kan ta for å definere moderne risikoer og fremveksten av nye, mer teknologibaserte trusler som vi står overfor. I møtet med risikoer ved skoler kan

man sette søkelys på de «vanlige» risikoene som kan oppstå, som brann, evakuering, elever som skader seg eller forulykker og hva man skal gjøre dersom strømmen går. Men i likhet med samfunnet ellers møter skolene nyere og mer moderne trusler og risikoer som de må ta stilling til. Samfunnet som helhet møter risikoer hver dag, og i nyere tid har mange skoler mottatt bombetrusler, trusler om skoleskytinger eller lignende hendelser. I Norge har man til nå ikke hatt de mest alvorlige hendelsene, men like fullt har mange skoler mottatt trusler om både skoleskyting og bombing, og dette er akkurat det skolene må ha en beredskap på. Men hvordan skal man møte trusler som dette? Hvordan skal man skille ut hvilke hendelser som er reelle eller tomme trusler, og uten direkte trusler, hvor realistisk er det at hendelser som dette skjer? Og hvordan reagerer de ansvarlige ved skolene på de moderne truslene?

4.2 Risiko i sosiologi

Sosiologi har blant annet tatt på seg jobben med å forklare risikoer i samfunnet, og risiko har i løpet av de siste tretti årene vært et sentralt tema for sosiologer. Risiko eksisterer i mange områder rundt oss og risikoene er mange og forskjellige. Innenfor helse, mat, kriminalitet, media og trafikk finnes det risikoer som sosiologien søker å forklare. Hva som er risiko er situasjonsbestemt og tidsbestemt (Lidskog & Sundqvist 2012), men det finnes en større eller mindre grad av risiko innenfor alle organisasjoner og institusjoner, og i samfunnet generelt.

Den tradisjonelle definisjonen av risiko er at man forventer mulig skade på mennesker, økosystem eller kulturelle gjenstander (ibid). Man ser på antall hendelser over tid, og gjør en sannsynlighetsberegning på hva som kan skje. Og som Lidskog & Sundqvist (2012) skriver, så er risiko noe man forventer kan skje med noe mennesker verdsetter, og resultatet kan ofte være usikkert. Videre sier de at dette krever at et sett eksperter vurderer sannsynligheten og størrelsen på hendelser, mens et annet sett eksperter vurderer kostnader og fordeler ved forskjellige alternativer. I forlengelse av dette vil da politiske bestemmelser regulere utvalgte risikoer, ved for eksempel å forby, kontrollere eller tillate. Det jeg leser ut av dette er den forståelsen jeg går inn i prosjektet med; at ansvarlige ved skolene jeg besøker forventer mulige skader på mennesker, skole eller materiell. De gjennomfører sannsynlighetsberegninger og risikovurderinger for hva som kan skje og hva utfallet av hendelsene vil være, og vurderer alternativer for hva som kan gjøres for å minimere eventuelle risikoer. Lidskog & Sundqvist (2012) sier at vitenskapen er sentral for å gjennomføre risikovurderinger, og at eksperter skal delta i behandlingen av risikoer. Som

nevnt i starten av avsnittet deler ikke sosiologien denne forståelsen av risiko, ettersom denne forståelsen ikke tar i betraktning den bredere «sosiale, kulturelle og historiske konteksten fra hvor risiko henter sin mening» (ibid). Min oppgave søker å vise hvordan en kan bruke sosiologi til å forstå de risikovurderingene som gjennomføres på skolene som jeg skal forske på.

4.2.1 Ulrich Beck

I forarbeidet til denne oppgaven var det tidlig klart at Ulrich Becks teori om risikosamfunnet og moderne risikoer måtte vurderes som grunnlag for denne oppgaven. Det han i stor grad skisserer i teoriene sine vil være relevant for et forskningsprosjekt som tar for seg hvordan man oppfatter og reagerer i møte med de moderne risikoene i samfunnet, og på skolene. I 1986 kom den tyske sosiologen Ulrich Beck sin bok om risikosamfunnet ut. Den har i ettertid stått som et av de viktigste sosiologiske verkene om modernitet og risiko. Originalboken som ble gitt ut på tysk, og oversatt til engelsk i 1992, har vært hovedkilden til teori for min oppgave, for å forstå hvordan mennesker forstår og reagerer på risiko i skolene som jeg har forsket på. Etter at intervjuene er gått gjennom, vil hans sosiologiske teorier bli brukt for å forklare det som kommer frem. Jeg vil her i korte trekk skissere hva hans teori er, og hvordan jeg tenker moderniteten har økt mulighetene for uønskede hendelser ved skoler. Det er viktig å påpeke at jeg ikke definerer risikoene for mine informanter, men at jeg teoretiserer hva som kan være mulig for skoler å oppleve, basert på utviklingen i det moderne samfunnet og på bakgrunn av hendelser som har skjedd andre steder.

4.2.2 Becks teori om risikosamfunnet

Beck mener at man kan kjenne igjen moderniseringen på 1800-tallet, som førte til en overgang fra føydalsamfunnet til industrisamfunnet, med moderniseringen i dag som skaper en overgang fra industrisamfunnet til risikosamfunnet. Ifølge Beck gjennomgår moderniteten selv en modernisering, og vi står midt i denne fasen akkurat nå. Risiko, som vi har sett en definisjon på fra samfunnssikkerhet, defineres hos Beck som en måte man behandler farer og usikkerheter som har kommet med moderniseringen på (Beck 1992). De risikoene som man møter i dagens moderniserte samfunn er annerledes fra tidligere, i den forstand at det er mer seriøse og utbredte farer enn det var i industrisamfunnet, og dette er risikoer som har kommet som en konsekvens av det vellykkede industrisamfunnet som vokste fram fra 1700-tallet og utover. I industrisamfunnet var målet å få ende på sult og fattigdom, og dette har i ettertiden i

stor grad blitt avskaffet. Nå som industrisamfunnets mål er oppnådd, må vi ta stilling til de konsekvensene industrisamfunnet medfører; globale konsekvenser som klimapåvirkning, kjemiske gifter i miljøet, atomavfall m.m. Dette er, for å bruke et begrep fra samfunnssikkerhet, uintenderte konsekvenser, og dette påpeker også Aakvaag i sin gjennomgang av Becks teori (Aakvaag 2012). Et annet viktig element i Becks teori som vi kan trekke fram er det politiske spillet som for første gang i historien fører til muligheter for globale katastrofer. I de tidligere samfunn har ikke politikk medført risikoer for katastrofer sånn som i dag. Politikk har selvfølgelig medført kriger mellom nasjoner, men den overhengende faren vi ser i dag, med de noenlunde reelle mulighetene for atomkrig for eksempel, er uten sidestykke i verdenshistorien. Denne moderne risikoen med politikk som i verste tenkelige tilfelle kan utslette nasjoner og dens innbyggere, og ramme enda flere nasjoner rundt, er et bilde på hvordan risikoer har utviklet seg i takt med fremveksten av moderniteten.

Beck mener utviklingen har gått fra produksjon av rikdom til produksjon av risiko, og med de teknologiske utviklingene produseres det nye risikoer i samfunnet. I tillegg til politikken verdensdekkende risikoer, og globale konsekvenser, nevner Beck også blant annet livsstilssykdommer, høye selvmordsrater og terrorisme også. Alle disse elementene er det som Beck legger til grunn for å kalle overgangen fra industrisamfunnet til et risikosamfunn.

Dersom jeg legger dette fra teorien hans som grunnlag for noen tenkelige risikoer for skoler, så kan man trekke frem en del mulige slutninger; Utviklingen i våpenteknologi, og dens lettere tilgjengelighet enn tidligere (NOU 2012: 14), vil kunne gjøre en skoleskyting eller reelle trusler om det mer aktuelt. Dette har vi sett har skjedd i Finland i 2013, og det skjer nærmest månedlig i USA, og kan være mulig i Norge også. I tillegg til dette er Internett lett tilgjengelig dersom man for eksempel vil produsere eksplosiver med muligheter for ekstreme negative innvirkninger for skolebygg, ansatte og elever, og oppskriften på noe sånt kan man finne veldig enkelt med noen tastetrykk på internett. Vi har sett hendelser, for eksempel ved Regjeringskvartalet i 2011, hvor gjerningsmannen fant bombeoppskriften på internett i forkant av angrepet, og kjøpte materialer via internett for å gjennomføre terroren (Aftenposten 2011; VG 2011). Det finnes selvfølgelig en del andre faktorer som spiller inn dersom mennesker vil gå til det steget å angripe skoler, men det faktum at det har skjedd i andre land, betyr at det også er mulig i Norge. Beck snakker om et «verdensrisikosamfunn» (Aakvaag

2012 s. 266), hvor tradisjonelle farer som forholdt seg lokale, nå er byttet ut med risikoer som ikke kjenner grenser. Et angrep som involverer skoler vil i praksis være lokalt også, men tanken er at det er teoretisk mulig på grunn av tilgangen på ressurser for å gjennomføre angrep er enklere nå enn før.

4.3 Tillit

I starten av oppgaven nevnte jeg ordet «tillit». Tilliten som jeg personlig har til myndigheter og nødetater er sentral for min egen oppfattelse av trygghet i hverdagen. Det er en fundamental viktighet for et velfungerende samfunn hvor man stoler på at de som skal holde oss trygge, faktisk gjør dette. Det er mange som har jobbet med emnet i sosiologifeltet, og vi skal se på begrepet og noen definisjoner på tillit, og hva som gjør at det er relevant for denne masteroppgaven.

For å starte med det mest elementære: Tillit er fundamentalt i alle aspekter av våre liv. Gulbrandsen (2000) sier i sin artikkel at tillit til andre gjør at vi kan jobbe for å realisere våre interesser, og at tillit hjelper til å satse på samarbeid med andre mennesker for å løse oppgaver kollektivt. Vi utviser tillit til mennesker man har relasjoner til på alle nivå, tillit til nødetater, tillit til kvaliteten på mat man kjøper i butikken, og tillit til at de som kommer kjørende i motgående retning på veien har bilsertifikat og gode nok kjøreegenskaper til at man kan føle seg trygge på bilveiene. Dette er bare noen eksempler på hvor man får praktiserer en form for tillit. I tillegg til disse eksemplene krever et godt drevet samfunn at man har tillit til myndighetene som driver landet. Norge er et av landene på toppen når det gjelder tillit til politiske institusjoner og nødetater (Kleven, 2016; Kantar 2018, Kantar 2019).

Men hva legger man i tillitsbegrepet? Hvis vi bruker George Simmel (1950) sin definisjon, kan man si at tillit er en «antakelse om andres framtidige atferd som er sikker nok til å fungere som grunnlag for praktisk handling. Tillit befinner seg mellom kunnskap og uvitenhet om et annet menneske». I et essay på sosiologen.no redegjør forfatter Trygve Gulbrandsen (2019) for at tillit er et relasjonelt fenomen, hvor vi har tillit til forskjellige mennesker og/eller institusjoner. Dette var jeg så vidt inne på i eksemplene jeg gav i starten av dette underkapittelet, hvor hva man har tillit til er relevant til situasjonen man står i. For eksempel andre sjåførers kjøreegenskaper eller når man handler mat i butikk. Et annet aspekt han er inne på, er at tillit er valgfrihet. Man kan velge å ha tillit til noe eller noen. Det må finnes

alternativer. Den siste, og mest relevante dimensjonen ved tillit, i denne sammenheng, er usikkerheten om fremtiden. Når man gir noen tillit, så er det basert på vår egen oppfatning av personen eller institusjonen, og vår oppfattelse av hvorvidt de eller den er den tilliten verdig. Man vet ikke om tilliten er fortjent før mottakeren av tilliten har kunnet bevise tilliten de har fått. Sosiologi Claus Uffe har en definisjon på tillit som kan passe til dette; «... *vi har tillit når vi tror at en annen person vil bidra til vår velferd eller vil avstå fra å skade oss*» (Gulbrandsen 2000 s.69).

Hvorfor er tillit relevant for denne oppgaven? For å besvare dette må vi gå inn på en rekke aspekter ved oppgaven, og nærmere bestemt for informantene jeg skal intervjuer. Jeg har som nevnt personlig tillit til myndighetenes beredskapsarbeid, og derfor føler jeg en trygghet i hverdagen. Statistikk viser også at mennesker har høy grad av tillit i det norske samfunnet, og dette skal undersøkes om gjelder informantene også. Føler de en trygghet til nødetater og eventuelle kriseplaner som de er underlagte? I tillegg vil jeg undersøke om mine informanter har tillit til den jobben de selv gjør, og om de føler at de får tillit fra mennesker rundt dem, inkludert elever og mennesker utenfor skolen.

4.3.1 Tillit for drift av skolen

For å drive en skole kreves det samarbeid. Gulbrandsen (2000) sier at tillit mellom mennesker kreves for å anvende våre ressurser til å kunne gjennomføre det man ønsker. De som ønsker å drifte en skole må kunne ha tillit til at alle andre som ønsker det samme, gjør det som kreves for å ha en skole som oppfyller alle krav og plikter som kommer med det å drive en organisasjon. Jeg er både interessert i å høre hva mine informanter oppfatter om tilliten mellom hverandre, men også om de har tenkt over tillit som en faktor i beredskapsarbeid og risikovurderinger.

4.3.2 Tillit til nødetater

Et annet aspekt ved tillit som jeg vil undersøke, er informantenes opplevelse av tillit de selv har fått fra andre. Da jeg gikk på skole, vil jeg tro at mine foreldre i starten følte på en utrygghet ved tanken på å sende barnet sitt på skolen, for da har man ikke like god kontroll på hva som skjer rundt barnet. En forutsetning for å oppleve en trygg hverdag for barnet, er tillit til de som er ansvarlige for barnets velvære på skolen. Det samme gjaldt nok da jeg flyttet fra

hjemplassen min for å gå på videregående. Den samme opplevelsen har nok foreldre i dag når elever går på videregående skole. De ansatte ved skolene har fått tillit til å ivareta både elevenes og ansattes sikkerhet og trygghet, og jeg er interessert i å høre om mine informanter har reflektert noe rundt tillit fra familier til de som oppholder seg på skolen, og fra samfunnet ellers.

En mulig måte å begrunne tillit til noen, er gjennom erfaringsbasert tillit. Gjennom erfaringer kan tillitsgiveren bedømme andre menneskers tillitsverdighet (Gulbrandsen 2000; Gulbrandsen 2019). Jeg ønsker å høre informantenes refleksjoner rundt hvordan de opptrer som kan gi grunnlag for tillit fra andre mennesker. Den samme begrunnelsen kan man også bruke for å bedømme tillitsverdigheten til nødetater, og jeg er interessert i å finne ut hva som ligger til grunn for tilliten mine informanter har til nødetatene. Tror de at deres erfaringer leder dem til å gi tillit til nødetater, og basert på erfaringer, burde andre ha tillit til dem selv?

4.4 Tidligere forskning og annen litteratur

I løpet av denne perioden har jeg lest gjennom en rekke dokumenter som omhandler temaene jeg skal ta for meg. Det meste jeg har funnet som omhandler skoleskytinger og risiko i utdanningsetaten, har vært tidligere masteroppgaver. En del forskning på skoleskyting har vært gjort i USA, men artikler som omhandler risikovurderinger og hvordan man tenker rundt dette på skoler, har vært forsket lite på, basert på mine funn.

Jeg trekker fram en artikkel i masteroppgaven som tar for seg en kobling mellom psykisk helse og skoleskytinger (Leary, Kowalski, Smith & Phillips 2003). I tillegg har det vært skrevet noen rapporter som er innenfor tematikken som jeg skriver om. Blant annet en rapport om beredskap i videregående skoler fra Fylkesrevisjonen i Nordland Fylkeskommune (Forvaltningsrevisjonen 2010).

Relevant litteratur på tillit som blir brukt i oppgaven er «Politiets innbyggerundersøkelse» fra de siste to årene (Kantar 2018; Kantar 2019). I tillegg har jeg sett på Øyvind Kleven's artikkel (Kleven 2016), som handler om nordmenns tillit til politiske institusjoner. Disse ligger til grunn for å forstå informantenes tillit til nødetatene, med tanke på den generelle befolkningens tillitsnivå.

I tillegg til det som er trukket fram i kapittel 4.2, har jeg også brukt *Handbook of Risk Theory* for å se på enkelte elementer i analysen som omhandler risikoforståelse (Lidskog & Sundqvist 2012).

I «En veiledning – Sikkerhets- og beredskapstiltak mot terrorhandlinger» finner vi også momenter som blir brukt for å forstå informantenes måter å gjøre risikovurderinger på og hvordan disse vurderingene blir forskjellige (Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste 2010).

Tidligere forskning, utredninger og offentlige dokumenter vil bli brukt i oppgaven i tillegg til teoretiske arbeider.

5 Beredskapsarbeid ved skolene

Intervjuene som er gjennomført har vært delvis strukturert gjennom at jeg hadde intervjuguider som inneholdt temaene vi skulle ta opp og konkrete spørsmål som jeg ville stille informantene på et tidspunkt i intervjuet. Hva vi endte opp med å fokusere mest på var avhengig av hvor intervjuet gikk. Intervjuene skilte seg fra hverandre på hva informantene snakket mest om, kunne mest om og generelt viste seg å være mest interessert i å snakke om, så det varierte mellom informantene på hvilke elementer ved risikovurderinger og beredskapsarbeid som det kom mest informasjon fram om. Spørsmålene skiller seg også noe fra hverandre mellom intervjuene, ettersom de noen ganger ble koblet opp til hva vi allerede snakket om. Vi skal i dette kapitlet se på hva som kom frem i intervjuene.

Basert på informasjonen som kom fra i intervjuene har jeg valgt å dele presentasjonen inn i noen temaer som er interessante å se på, og hvor vi kan se noen forskjeller i materialet, både mellom informantene fra de forskjellige skolene, men også mellom informantene på samme skole. Kategoriene jeg har delt materialet opp i er: Risikobegrepsforståelse, refleksjoner rundt eget arbeid og tillit til nødetater og til seg selv.

Jeg har valgt å dele kategoriene i underkapitler for hvert tema, hvor jeg tar for meg sitater fra informantene som jeg kommenterer. Litt avhengig av hvilken informasjon som kommer fram, vil jeg enten presentere alle relevante utsagn fra informantene hver for seg og kommentere disse for seg selv, eller jeg vil trekke frem elementer fra noen eller alle intervjuene sammen og kommentere dette samlet.

5.1 Forståelse av risiko

Etter å ha jobbet som lærer ved forskjellige skoler, og møtt mange lærere, har jeg lært at hva man anser som farlig, reelt og nødvendig å ha risikovurderinger og beredskapsplaner for, varierer mye. Derfor ville jeg gjerne finne ut hvordan de som jobber med dette tenker. Min forforståelse for dette temaet før jeg gikk i gang med prosjektet var at det er mye fokus på psykisk helse hos ungdom. Dette er basert på erfaringene jeg lager meg ved skolene jeg jobber på nå. I tillegg hadde jeg en formening om at ledere og andre ansvarlige ser på nye trusler, som bombetrusler og skoleskytinger som en økende fare for skoler.

5.1.1 Kastelia VGS

Intervjuene jeg gjennomførte gikk veldig raskt inn på temaet risiko (se intervjuguide, vedlegg 1 og 2), og jeg ba mine informanter svare på spørsmålet: «Hva er risiko?» eller «Hvordan vil du definere risiko?». I intervjuet med Kastelia VGS, kunne vi se at de i gruppeintervjuet definerte risiko slik:

Kastelia 2: Ehh, ja, nei. Generelt. Det er jo mange ting i livet som er risikofylt.

Kastelia 1: Risiko er en hendelse som ikke bør skje. Noe som på en måte fører til skade på et eller annet.

Intervjuer: Ja, ikke sant. Og i skolesammenheng, hvis jeg spør hva risiko er her på denne skolen, hva vil du si da?

Kastelia 2: Ja, det er risiko for at elever kan skade seg. Eller at noen kan påføre noen skade, enten elever eller lærer. Eller at det kan skje en situasjon som gjør at ... at et bygg eller andre ting kan påføres skade.

Vi kan se her at informantene definerer risiko som hendelser som ikke bør skje og at de involverer skader. Uten tydeligere eksemplifisering fra meg går de inn på skade på elever og lærere. Som vi har sett i teorikapitlet defineres risiko blant annet som ting som ikke bør skje, og sjansen for at disse tingene oppstår (Lidskog & Sundqvist 2012). Dersom man hører om hendelser på skoler, så er det gjerne de som involverer skade på mennesker eller materiell, så det er forståelig at informantene tar opp denne tematikken med en gang de skal reflektere rundt risiko. De elementene informantene velger å trekke frem virker som intenderte hendelser, hvor noen påfører andre skade.

Intervjuer: Ja, ikke sant. Så strøbrudd, vannavstenging, sånne ting, er det noe dere putter under risikobegrepet?

Kastelia 1: Nja, nei. Vi er ikke veldig nøye på det der, for det er så liten risiko for at det skal skje. Hehehehe. Så det er ikke det vi tenker på med risiko, (...), vi ofrer ikke strøbrudd en særlig risiko, vi ofrer ikke slutt på vann, fordi det eneste det rammer er på en måte at det rammer undervisningen vår.

Her reflekterer informanten litt rundt hendelser som ikke involverer direkte skade på mennesker, hendelser som fra skolens side kan ses på som uintenderte hendelser som ikke er direkte fare for menneskene som oppholder seg der, og informant Kastelia 1 er tydelig på at dette ikke faller inn under risikovurderingene fra deres side. Et annet interessant aspekt er at han ikke ofrer dette noe særlig tanke fordi det bare rammer undervisningen deres. Dette er en interessant måte å tenke rundt risikovurderinger, ettersom hendelsene jeg spurte om, vannavstengning og strømbrudd, rammer kjerneaktiviteten i virksomheten. Man kunne tenkt seg at skolen ville hatt en tiltaksplan for hvordan man kan minimere konsekvensene av hendelser som går ut over undervisningen deres, ettersom det er hovedaktiviteten som foregår ved skolen.

Kastelia 1: Men vi har jo risikovurdering ... vi har det jo sånn at hvis det blir dårlig vær og veien stenges, så må vi jo ha en plan for hvordan vi skal håndtere det.

Intervjuer: Ja, ikke sant. For det var vel neste spørsmål. Hva gjør dere ved stenging av veien?

Kastelia 1: ... for det første så... vi overvåker. Veldig. Og vurderer. Også vil vel elevene overvåke enda mer. De sitter jo på apper hele tiden, og sier at «Nå er det så og så, så nå stenger veien snart». Nå hadde vi stenging for litt siden, og da sendte vi noen få elever hjem fordi de var på vei til å stenge og de hadde bare 20 minutter igjen av undervisningen. Da var klokka tolv-ett noe sånn, mens de som hadde (undervisning) til klokka fire, da vurderte vi det sånn i forhold til værmeldinga, at det ikke kom til å øke på, men kanskje løye, så de fikk ikke reise hjem. Så sånn vurderer vi.

Her kan vi se at Kastelia har et element utenfor skolen som de må ta hensyn til. Dette er sjelden tilfellet ved andre skoler, som gjerne har flere veier for å komme til skolen. Kastelia VGS har bare en sentral ferdselsåre mellom skolen og der hvor mange av elevene bor, og den må overvåkes. Det som er interessant å se i risikovurderingene rundt stengningen av veien, er hvordan de veier opp mengde undervisning som er igjen av skoledagen versus hvor lenge de forventer at veien er stengt, for å bestemme hvilke elever som må dra hjem. Her er det tydelig at de ansvarlige ved skolen må gjøre vurderinger av vær-situasjonen opp mot eventuelt tap av undervisningstid for elevene. Risikovurderinger handler om å minimere konsekvenser ved

uønskede hendelser, og dette er tydelig hos disse informantene (Aven, Boyesen, Njå, Olsen & Sandve 2011).

Man kan se senere i intervjuet hvordan informantene fra Kastelia VGS vurderer hvilke risikoer som krever fokus fra deres side. I dette utdraget snakket vi om varslingsystemet ved skolen, om hvordan de varsler ved forskjellige hendelser, og jeg har valgt å utelate delen hvor de går gjennom de forskjellige varslingsmetodene som kan brukes, men det kan nevnes at det som diskuteres her er hvorvidt Transponder fungerer for varsling dersom «en person», her ment en skoleskytter, skulle komme til skolen og starte en skolemassakre. Transponder er et enveis kommunikasjonssystem som skolen/ledelsen kan bruke for å sende korte beskjeder til elever, ansatte og foresatte over SMS.

Kastelia 2: (...) så hvis det skulle komme inn en person, der hvor vi absolutt ikke vil løse ut brannalarmen, så man skaper panikk eller, men det er jo så lav risiko for at sånn skal skje da, det er derfor vi kanskje ikke.... Ja.... Har gjort noe med akkurat det da.

Kastelia 1: Og der er jo litt sånn i forhold til risikovurdering, altså hvis du har en sånn risikomatrix, så er hendelser som kan skje ofte, men som ikke har noe særlig betydning. Så er det hendelser som er dramatiske, som kanskje skjer bare veldig, veldig sjeldent, men med dramatisk konsekvens.

Risikomatriksen som informanten nevner i utdraget, stemmer overens med det Furevik trekker frem som definisjon av risiko; som et «Uttrykk for kombinasjonen for sannsynligheten for og konsekvensen av en uønsket hendelse» (Furevik 2012. S.42). Fra dette utdraget kommer det et aktuelt poeng som vi skal se på, og det er informantenes lave forventning om at en skoleskyting skal skje ved deres skole.

Senere i intervjuet var samtalen inne på skoleskyting, og hva informantene tenker rundt PLIVO. I de senere årene har vi sett skoleskyting skje jevnlig i USA, men også i Europa har man opplevd mange slike hendelser, og de som kanskje føles mest nær er hendelsene i Finland (Brenna, Ravndal, Andersen, Hammerstad 2008). PLIVO er et av tiltakene som ble satt i gang i etterkant av terroren 22.juli 2011, hvor det satses på et tilstrekkelig godt samarbeid mellom nødetatene i respons på alvorlige hendelser som kan være livstruende for

mennesker hvor hendelsen skjer (Helsedirektoratet 2017). På en rekke steder i Norge har det vært gjennomført øvelser hvor nødetatene og skoler øver på tenkte hendelser som kan defineres som PLIVO. Da øver nødetatene på hvordan de skal respondere på pågående livstruende vold-hendelser, samtidig som skolene får en innføring i hva dette innebærer og selv får øvd på hvordan de som organisasjon skal respondere på samme hendelser. I utdraget nedenfor kan vi se at informantene har gjort vurderingen, både rundt hendelser som kan kreve PLIVO-aksjon, og hvorvidt en øvelse rundt det, trengs ved skolen.

Intervjuer: Vi må nesten komme litt inn på skoleskyting, for det har jo vært en del trusler om det i det siste. Har dere opplevd noe av den typen? De truslene som har vært på andre skoler, har dere diskutert de her på skolen.

Kastelia 1: Det er litt sånn forskjellige. Nå har det vært de der siste truslene, sånn instagram-trusler egentlig. En annen videregående skole hadde en trussel for mange år siden da, som egentlig gikk på nettsidetrusler. Man kan jo sette opp Google til å søke opp i forhold til en del ting som fanger opp noe rundt skolen. Det bruker jeg ikke lenger, men den trusselen på den andre skolen ble jo diskutert mye. Og den siste nå, jeg ser at det er litt annerledes den som var da enn nå, eller politiet har på en måte kanskje tatt en annen rolle. For den gang på den andre skolen, da måtte skolen selv bestemme om de skulle stenge skolen eller ikke. Nå ser det ut som politiet går ut og sier at «Ja, det er greit. Du kan kjøre»

Som vi så i Lidskog & Sundqvist (2012), der de trakk frem at eksperter burde delta i risikovurderinger, kan det virke som informanten her har sluttet å bruke Google som verktøy, ettersom vurderingene om åpen eller stengt skole i dag i større grad legges til eksperter som politiet. Det fremstår som dette er en vurdering fra informantens side, for han sier ingenting om at dette har vært anbefalt fra noen. Derfor kan det virke som informanten stoler på politiet, og lar de gjennomføre de konkrete vurderingene om hvorvidt skolen skal være åpen eller ikke.

Videre fortsetter samtalen om skoleskyting:

Kastelia 1: Over de siste årene har det vært mye politi på skolene med tanke på skoleskyting, man har øvd på et par skoler i hvert fall, vet jeg om.

Intervjuer: Ja, sånn PLIVO-øvelse. Har dere hatt det?

Kastelia 1: Nei. Det har på en måte vært hele tiden oppe, og politiet har på måte forandret tenkning rundt det der etter hvert. ... De har vært på skolen og dannet seg et bilde av skolen, jeg tror de har tegninger av den også. Hvor ting er. Heter det objektplaner, kanskje? Så det har dem.

Intervjuer: Ja, ikke sant. Ja, men den PLIVO-øvelsen. Hva tenker du rundt den?

Kastelia 1: Ja, den er jo uten elever. Uten elever. Det er på måte en øvelse for politiet og de som er rundt der. Egentlig ikke en øvelse for skolen, veldig mye, er det det? Eller jo, de ansatte har jo vært med på det.

Intervjuer: Ja. Tror du at det er noe dere kunne hatt bruk for? Er det noe dere kunne ha vurdert?

Kastelia 1: Ja, det er litt, vi har egentlig ikke vurdert det sånn at vi har bedt om det. Jeg er litt usikker, hvor mye man får igjen for det.

Det virker her som informanten er komfortabel med at politiet har det de trenger for å kunne være beredt for en PLIVO-aksjon på skolen.

Den andre informanten fulgte opp med sine egne betraktninger rundt skoleskyting og PLIVO-øvelse ved skolen:

Kastelia 2: Vi har ikke mye tid til å trene på alt (...) og da har jeg vurdert at skoleskyting er lite sannsynlig. Hvis det skjer noe, er det gode muligheter for rask evakuering. Så konsekvensen blir mindre. Konsekvensen blir jo stor nok, men det er mulig å få elever fort ut. Og så er det aspektet med at hvis en fokuserer på det, så blir det fokus på det ... da er det noe som sprer seg. Jeg vil heller at vi trener på elementær førstehjelp. Det er bare et valg vi tar, det er ikke det at vi ikke vil trene på skoleskyting, for det er noe som vi må vurdere, men det er varsling og kommunikasjon da som blir viktig. Og da, brannalarm eller Transponder, er jo det vi har. Også vet jeg nede i Sør-Norge, Akershus, der har de tatt en annen risikovurdering. Der har Akershus Fylkeskommune innført en app til alle ansatte og elever som kan håndtere skoleskyting på en helt annen måte.

Kastelia 1: Og det er jo veldig kostbart (å innføre appen, min anm.). Så de har jo vurdert det slik at det kanskje er enda større sannsynlighet for skoleskyting der nede.

Intervjuer: Ja, ikke sant. Tenker dere at geografisk plassering betyr mye for risikoen?

Kastelia 2: Det kan være. Ja, altså Oslo-området... altså, det er ikke meningen å sette Oslo i bås her, men... ja.

Vi kan se at informantene tillegger den geografiske plasseringen av skolen en betydning i hvorvidt de mener en skoleskyting kan skje ved skolen. Denne informanten har vurdert det slik at skoleskyting er såpass usannsynlig at en PLIVO-øvelse ikke er nødvendig, til tross for at det senere i samme utdraget nevnes at det absolutt burde vurderes. Det som kommer fram er i alle fall at han har vurdert sannsynligheten til å være liten, og at dersom en hendelse skulle oppstå er det evakuering som gjelder. Slik det kommer fram i intervjuet med informantene ved Tureby VGS, så bestod PLIVO-øvelsen deres i stor grad av evakueringsøvelser, i tillegg til barrikaderingsøvelser. Derfor ville det vært interessant å undersøke hva informanten hadde inntrykk av at PLIVO-øvelsen gikk ut på, ettersom de mener at evakuering er beste reaksjon ved en PLIVO-hendelse.

I sin teori om risikosamfunnet trekker Beck fram terrorisme som en av de moderne risikoene man kan møte (Aakvaag 2012), og Direktoratet for Samfunnssikkerhet og Beredskap har gjennom sine risikovurderinger ansett muligheten for skoleskyting i Norge som reell (DSB 2015). Det er interessant å se at informanten på Kastelia VGS var klar på at en slik hendelse ble ansett som så lite sannsynlig at de til nå ikke har valgt å ha en øvelse som går på terrorisme. Samtidig trekker informanten fram viktigheten av andre øvelser, som vi kan anta at de har plassert i motsatt del av risikomatrisen som informant Kastelia 1 nevner i et av utdragene ovenfor. Det vil si hendelser som de vurderer det er større sjans for vil oppstå ved skolen, og som de derfor vil ha større søkelys på. Dette er i grunn hovedfokuset i risikovurderinger. Hvilke hendelser har størst sjans for skal skje, og hvor store konsekvenser har disse hendelsene (Furevik 2012), og hva kan man gjøre for å begrense konsekvensen mest mulig.

I intervjuet gikk vi også inn på brannsikkerhet og hvordan de jobber rundt det, og et interessant element kom fram fra en av informantene.

Kastelia 1: Når det gjelder sånn brannsikkerhet, så gjør vi risikovurderinger. Der har vi egentlig krav om å gjøre risikovurderinger, og på ulike områder. Vi gjør jo stort sett risikovurderinger i forhold til lovverket som er pålagt oss.

Her kan man diskutere hvorvidt informanten antyder at risikovurderinger som gjøres, blir gjort nesten utelukkende i henhold til lovverket, og ikke som isolerte vurderinger fra deres side fordi de anser noe som å være nødvendig å diskutere. Som vi så i kapitlet som tar for seg lover som gjelder utdanningsinstitusjoner, var det ingen styrende dokumenter som sa at skoler skal gjennomføre konkrete risikovurderinger for skoleskyting, for eksempel, og at det derfor er opp til skolene å vurdere hvorvidt dette trengs. Men innenfor brannvern er skoler regulert av brann- og eksplosjonsvernloven. Det er derfor vanskelig å vite om utsagnet om lovverket er noe som gjelder kun brannvern eller om det gjelder andre risikovurderinger også.

En grunn til at informantene vurderer risikoen rundt skoleskyting som mindre sannsynlig enn ved andre skoler, er på grunn av hvordan skolen er bygd. Jeg skal ikke gi detaljerte beskrivelser av dette, men på bakgrunn av å ha sett skolen kan jeg si meg enig i informantenes vurderinger rundt skolebygget, at det kanskje egner seg bedre for rask evakuering enn andre skoler.

Kastelia 2: Vi er jo veldig heldig sånn som skolen er bygd da. Og formet, så er det veldig mange nødutganger. Mange naturlige veier ut, enten ut vinduet. Og så er det ikke så veldig høyt hvis du er i andre etasje. Så det er veldig mange (utveier), så evakuering her går veldig fort.

Intervjuer: Ja, ikke sant. Så hvis det skulle komme en skoleskytter, så er elevmassen spredd littgrann?

Kastelia 2: Ja, og det er ikke bare litt engang. Det er veldig...

Kastelia 1: Ja, så sånn sett er det jo et greit bygg. Veldig raskt å komme seg ut, for eksempel gjennom vinduet.

Senere i intervjuet kommer informanten tilbake til det med evakuering, og nevner på nytt at det er det viktigste for dem.

Kastelia 1: Vi har evakueringsøvelser. Ikke noe mer. Ren evakueringsøvelse. Det som på en måte er det største, treningen med evakueringen er å trene for at de skal evakuere.

Som informant Kastelia 2 sa i utdraget litt tidligere, at dersom det skulle komme noen inn på skolen, så er det evakuering som gjelder. Det viser at de har tenkt litt rundt hendelser som dette, og at de har vurdert hva som burde skje, men den ferdige risikovurderingen og formelle tiltak som skal iverksettes ved en hendelse som skoleskyting, er ikke gjennomført.

Skoler tilbyr forskjellige linjer elevene kan gå på, og det vil derfor være forskjellige risikoer for forskjellige skoler. Ved yrkesfaglige videregående skoler kan det ofte være flere og mer risikofylte aktiviteter som foregår, og som derfor må gjøres risikovurderinger på. Jeg hadde gjennomført forarbeid om skolene som jeg skulle inkludere i studien, og derfor hadde jeg noen forkunnskaper om hvilke linjer som var på skolene jeg skulle besøke. Kastelia VGS har en del linjer som i mine øyne er mer risikofylte enn mange andre, og jeg hadde derfor regnet med et stort fokus på farene som eksisterer i dag til dag-arbeidet for elevene ved disse linjene. Men overraskende nok kom ikke informantene inn på dette før ganske langt ut i intervjuet, da de skulle oppsummere sine risikovurderinger.

Kastelia 1: Nei, altså det er jo ikke de store katastrofene som vi har gjort en veldig vurdering i forhold til når vi lager beredskapsplaner. Blant de daglige hendelsene som kan skje, har vi jo noen som kan ødelegge seg på verksted for eksempel.

Intervjuer: Ja, dere har jo det også.

Kastelia 1: Vi har jo noen som har vært på byggeplasser. Vi hadde jo en ulykke, noen som datt ned, eller stillaset ramlet sammen, og der har vi på en måte fått inn at den enkelte lærer må gjøre en større risikovurdering på hvem tar seg ut i bygg, hvem får lov til å bruke verktøy, det er litt sånn risikovurdering.

Ettersom denne analysen til nå har tatt for seg utelukkende intervjuet ved Kastelia VGS, vil jeg her avslutte deres forståelse av risikobegrepet med å trekke fram utdrag fra intervjuet hvor vi diskuterer endring i risikoer for deres skole. Her stilte jeg i utgangspunktet spørsmål til informant Kastelia 1 ettersom han har jobbet lenge ved skolen, men informant Kastelia 2 viste seg å ha noen generelle tanker rundt spørsmålet, så det var hovedsakelig han som svarte på

dette. Essensen av spørsmålet jeg stilte var hvorvidt de har opplevd noen endringer i risikoer ved skolen over de siste årene. Jeg var interessert i å vite om de anser noen risikoer som tidligere har vært til å være borte fra skolen, og om noen nye risikoer for å ha kommet.

Kastelia 1: Jeg kan ikke si jeg egentlig synes det. Jeg opplever ikke det. Gjør du det?

Kastelia 2: Nei, jeg prøver å tenke hva det kunne vært. Men, det er jo klart at det, en ting som kanskje utvikler seg er jo det med psykisk helse hos elever. Så det er kanskje en trend som man ser mer av, at det kanskje er ting der som man må kunne håndtere i ulik grad.

Psykisk helse blant ungdom er en tematikk som de har et stort søkelys på, og som de har jobbet fram en rekke tiltak for. Dette kommer vi til å se at informantene ved Tureby VGS også fokuserer på, så dette er en trend som gjør seg gjeldende ved begge de to skolene som jeg har intervjuet.

5.1.2 Tureby VGS

Tureby VGS har litt andre forutsetninger enn Kastelia VGS, ettersom de er en yrkesfaglig skole som ikke involverer verksted med større maskiner og bygningsarbeid, slik tilfellet var ved Kastelia VGS. Denne skolen har andre elementer ved skolebygget som de er bekymret for og som de må vurdere risikoer rundt. De har et verksted som fungerer som en slags sløydsal, men de har ikke samme arbeidsverksted som Kastelia VGS har. Vi skal her se på hvordan de forstår risikobegrepet, hvilke risikoer de anser som realistiske ved sin skole, og hvordan de møter disse risikoene i det daglige arbeidet.

Intervjuer: Hva tenker du, hvis du skal definere risiko, hva er risiko?

Tureby 1: Nei, hva skal man si der? Det er jo sannsynligheten for at noe skal skje.

Intervjuer: Ja... uansett hendelse, eller?

Tureby 1: Ja, egentlig. Det kan være risiko for alle mulige ting. Ikke bare for ulykker. Vi har jo jevnlig møter med for eksempel elevrådet, der det tas opp daglige rutiner, at det er kø i kantina eller klima i klasserommet. Det vil jo være risiko på andre plan rundt det. Det vil jo være økonomisk og.

Tureby 2: Alle situasjoner med fare for liv og helse. Det er jo risiko. Det gjelder også psykososialt arbeidsmiljø, og det har det for så vidt vært fokus på, det har jo vært gjort risikovurderinger i samarbeid mellom skoler. Det hadde vi faktisk en litt større risikovurdering i forkant da vi fikk ei hel avdeling som flyttet inn her, så var det jo gjort en del risikovurderinger (...) Man kan jo si i ettertid at det kanskje ikke var gjort nok risikovurderinger for omstillingsprosesser. Der ble en del tatt litt på senga. Hvor stor forskjell det er på kollegaer, hvordan noen reagerer på å stå i en litt usikker situasjon, mens andre bare drar på skolene og sier at dette går seg til. (...) Jeg tror dette var et sånn «aha» for mange, også i ledelse faktisk, å innse at «oi, kan det bli så her mye».

Ved Tureby VGS har informantene ganske like definisjoner som informantene ved Kastelia VGS hadde, ettersom de også er inne på sannsynligheten for at noe skal skje. Og i likhet med informantene fra Kastelia VGS, nevner de ulykker eller uønskede hendelser som kan oppstå, som vil volde skade på mennesker. Men disse informantene trekker også fram andre aspekter som de vurderer som risikofylte, og som de har noen grad av fokus på, som skolepolitikk, kødanning i kantine eller innemiljøet på skolen. Når man snakker om risiko ved skole, kan man ofte tenke på hendelser som skjer som gjerne kommer i media, men informantene viser til små hendelser som det gjerne ikke snakkes om utenfor skolebygget, men som de allikevel har med i sine samtaler om risikovurderinger. Kastelia VGS var i en omstillingsprosess i risikoarbeid, hvor ansvar for beredskapsarbeid hadde gått over til en ny ansatt ved skolen, som vi skal se senere. Dette kan være grunnen til at de var mer fokusert på de større, mer alvorlige hendelsene som kan oppstå, og ikke de mindre situasjonene slik som informantene ved Tureby VGS fokuserte på. I tillegg var informant Tureby 2 rask med å ta en form for selvkritikk på skolens vegne, for hvordan de hadde håndtert risikovurderinger rundt omstillingsprosessen med å få inn en ny avdeling på skolen. Dette er elementer ved risikovurderinger som jeg selv ikke hadde tenkt at informantene kom til å ta opp, så det var interessant å se at informanten så raskt kom inn på denne formen for skolepolitikk.

Den første informanten ved Tureby VGS jobber i kantinen på skolen, og snakket litt ut fra de erfaringene han har fra den delen av arbeidshverdagen. Han nevner også litt om jobben aspekter ved brannrutiner, ettersom han har ansvar for brannvernstrunder dersom hovedansvarlig for dette er borte.

Tureby 1: Det er gjort en analyse på risiko og konsekvens, hva skjer og hvor alvorlig er det, det er jo veldig mye på avkjøling av mat og oppbevaring av mat, temperaturer og de kritiske områdene. Hygiene og sånn der ting. Også er det på bruk av utstyr. Og særlig når man får noe nytt utstyr, så er det jo viktig å gjennomføre opplæring og det er viktig at man dokumenterer dette (...) Så er det brann, der har vi gode rutiner, det er jo teknisk leder som har ansvaret, så har jeg en NK-funksjon, jeg og vaktmesteren, sånn at hvis teknisk leder er borte, så skal vi kunne med systemet, og så kommer brannvesenet på inspeksjon.

Her kommer han inn på elementer ved risikovurderinger som går spesifikt på kjøkkenarbeidet og elementer som de må vurdere der. Jeg prøvde å følge opp for mer utfyllende informasjon om dette aspektet ved risikovurderinger, men samtalen dreide seg over til andre elementer ved skolens risikovurderinger, så det kom ikke fram mer informasjon om kjøkkendriften.

Slik som ved forrige skole, var jeg her interessert i å vite hva informantene tenker rundt sjeldne, men uheldige hendelser som kan forekomme ved skoler, som gjør at skolen må stenge.

Intervjuer: Har dere noen krav til når dere må stenge skolen, for eksempel? Hvis ovnene blir ødelagt, eller hvis strømmen går, eller vannet blir borte?

Tureby 1: Ja, når det ikke er forsvarlig å ha det åpen, man ikke får brukt do, eller det er såpass kaldt at man vet at det er blir ikke bedre på en time eller to, så må man jo vurdere å stenge skolen, men spesifikke regler kjenner jeg ikke til. Det er noen anbefalinger og føringer, men de kravene kjenner ikke jeg til. Men får ikke elevene gått på do, det er vel det aller viktigste, eller det blir ikke gjort rent for eksempel, en streik blant renholderne, så går det en dag eller to, så er det jo kaos. Da er det ikke forsvarlig å ha noen her. Det er heldigvis sjelden sånt skjer, men det har skjedd.

Ved Kastelia VGS var de av den oppfatningen av at strømstans, vannstenging og lignende hendelser skjer så sjelden, at de ikke tenker så mye på det, men ved Tureby VGS virker det som informanten har tenkt noen tanker rundt dette, men forholder seg til hva lovverket sier de skal gjøre.

Jeg visste på forhånd at Tureby VGS hadde gjennomført PLIVO-øvelse med redningsetatene og de ansatte ved skolen, og jeg var derfor interessert i å høre informantens betraktninger rundt øvelsen, om hvordan han opplevde dette og hva han mente kom ut fra øvelsen. Det interessante ved dette er at Kastelia VGS til nå ikke hadde sett noen grunn til å ha denne øvelsen, noe på grunn av liten sjanse for en slik hendelse. Ved Tureby VGS er de av en annen oppfatning. Til tross for at begge skolene ligger i samme fylke, så har de en forskjellig oppfatning av hvorvidt hendelser som krever PLIVO-aksjon kan være realistisk for sine skoler. Kastelia VGS mener en hendelse som dette er mest realistisk i Oslo-området, mens Tureby ikke har samme oppfatningen.

Tureby 1: Slik jeg husker det var det samarbeid fra redningsetatene, samarbeid med fylkeskommunen og skolens ledelse (om å arrangere PLIVO-øvelsen).

Tureby 2: Nei, nå husker jeg ikke akkurat hvordan det kom i stand, jeg tror det var etter ønske fra oss, men det var vel sikkert en kombinasjon også. Det har jo vært et økt fokus på det, men jeg lurer på om det var initiert fra rektor her på huset, at vi ville ha det.

På bakgrunn av dette utsagnet kan man trekke noen antagelser om skolens arbeid med denne konkrete risikovurderingen. Ut fra det informant Tureby 2 sier, kan det virke som rektor ved skolen, og andre som jobber med risikovurdering, har besluttet at en PLIVO-hendelse er såpass realistisk at de må ha en øvelse på dette.

Jeg var både interessert i hva de mente de fikk ut av PLIVO-øvelsen, og hvordan mine informanter oppfattet nødvendigheten og relevansen til en øvelse som skiller seg så fra andre øvelser som gjennomføres på skoler. Øvelser, det være seg brannøvelser, evakueringsøvelser eller PLIVO-øvelser, skal være til hjelp dersom relevante situasjoner skulle oppstå (Norsk Brannvern u.å; Utdanningsdirektoratet 2019).

Tureby 1: Vi som skole er jo veldig glad for at det ble gjennomført, og det har vært oppe sak på det før og etter øvelsen, og det har blitt fulgt opp og sett på hva man fikk ut av det, og der har jo vært delte meninger, men vi har jo også hatt opplevelser etterpå hvor det har vist seg å være nyttig.

Intervjuer: Delte meninger? På hvilken måte?

Tureby 1: Det går vel på at noen syns det her var litt vel drøyt, og litt for voldsomt, og andre synes det her var bare artig. Jeg personlig synes selve opplevelsen med hyl og skrik og rollespill var litt falsk, man klarte ikke å ta det helt alvorlig. I forhold til varslingen ved hendelser og at redningsetatene ble kjent med skolen, var veldig greit.

Det er en forskjell på hvorvidt en øvelse er gøy, dramatisk, skummel eller lignende, og om den er lærerik. Informanten er tydelig på at det var elementer ved øvelsen som var positiv, slik som å avdekke forhold ved varsling og redningsetaters kartlegging av skolen. I tillegg nevner informanten i utsagnet at øvelsen har vist seg å være nyttig, og dette er noe han kommer tilbake til i neste utsagn.

Tureby 1: Vi hadde jo en hendelse med en elev senere som gikk på de samme sakene, og aksjonen ble jo gjennomført på det viset som ble gjennomført på øvelsen, og det fungerte jo. Så det var nyttig.

Informanten kunne fortelle at hendelsen var av en slik karakter at nødetatene reagerte slik som de hadde gjort under øvelsen, hvilket vil si bevæpnet og med alle nødetater til stede. Dette viser at øvelsen viste seg å gi viktig erfaring for skolen. Ifølge informanten var hendelsen dramatisk nok til at aksjonen trengtes, til tross for at den var over på kort tid og ikke hadde skadekonsekvenser.

Informant Tureby 2 kommer også inn på hendelsen i intervjuet.

Tureby 2: Ja, da var politiet inne. Jeg vil si det var en alvorlig situasjon. Her var det psykisk helse inni bildet også. Det er jo en tragisk situasjon for alle parter, men nå gikk det jo heldigvis bra, men det var dramatisk. Og det har jo gjort at vi har måtte, sett på en del rutiner og.

Som vi skal se i diskusjonskapitlet er psykisk helse et viktig aspekt ved mange farlige hendelser som kan skje ved skoler.

I intervjuene snakket informantene lenge om tematikken skoleskyting og PLIVO-øvelse. Jeg spurte informantene etter hvert om skoleskyting har vært mye diskutert ved skolen, ettersom de har valgt å ha PLIVO-øvelse der.

Tureby 1: Ikke direkte på møtene. Vi har vært innom det, også er det i samarbeidsplanen mellom HMS-avdelingen og skolen, og det blir mer på øverste ledernivå på skolen at de har ei gruppe som jobber mer på beredskap og ressursgrupper og sånn der ting, og ikke direkte i AMU (Arbeidsmiljøutvalget). Der blir det bare litt sånn diffust på siden, der er jobbet med det, og det er særlig varslingsystemet som vi ser at det er mangel på. Men det jobbes det med, på overordnet nivå.

Tureby 2: Nei, det er ikke et veldig stort tema akkurat det. Selvfølgelig har vi snakket om det, men vi har ikke hatt en dag hvor vi har satt oss ned i fellesskap og diskutert temaet. Men vi har hatt noen situasjoner med utagerende elever, som gjorde at vi ville ha en slik øvelse, for det kan skje igjen.

For å avslutte samtalen om skoleskyting, var jeg interessert i mine informanternes egne vurderinger rundt risikoen for skoleskyting i Norge generelt, og på deres skole spesielt, siden de virket å ha en del tanker rundt tematikken. Her ga jeg de muligheten å snakke for seg selv, og komme med sine refleksjoner rundt tematikken.

Tureby 2: Ja, på et tidspunkt vil det helt sikkert skje i Norge også, men vi klarer ikke helt ta det inn over oss at det skal skje her. Men nå har vi på en måte hatt en drill på det i kollegiet, så jeg tror de fleste har det liggende i bakhodet at dette er noe som kan skje, også her på denne skolen. Vi har jo snakket i kollegiet om at dersom en elev skulle komme tilbake med våpen, så har vi noen kandidater på hvem det skulle vært.

Her er informanten inne på interessante tanker. For det første tenker informanten at en skoleskyting i Norge og på sin egen skole er realistisk. Men det mest interessante aspektet er at de har noen teorier på hvem som kunne vært den tidligere eleven som kommer tilbake på skolen sin og starter en skoleskyting. Dette viser at informanten og de andre ansatte ved skolen ikke bare har vurdert sjansen for skoleskyting som mulig, men også at de har satt seg inn i hvem som kan være denne personen. Dette viser en refleksjon rundt hvem skoleskyttere kan være, og at de har overført dette til sin elevmasse for å se hvem som stikker seg ut som den potensielt farlige eleven. Informanten kommer ikke inn på hvorvidt dette er en nåværende eller tidligere elev, og om dette eventuelt er fulgt opp noe vis, men vurderingene rundt risikoen er allikevel interessante.

Informantene var inne på kommunikasjonssystemet Transponder, og snakket rundt kvaliteten på dette. De kom inn på at med dette systemet var de redde for konsekvensene dersom en større hendelse skulle inntreffe på skolen, og at det ikke var den best mulige måten å varsle ansatte og elever ved skolen om at de måtte evakuere eller barrikadere seg inne, på grunn av skoleskyting. Informant Tureby 1 forteller at dette jobbes med på overordnet nivå, men at manglene på kommunikasjonen kan lede til større konsekvenser ved hendelser.

Tureby 1: Jeg tror det vil påvirke resultatet negativt. Noen vil kanskje ikke se meldingen før det har gått lang tid, eller få det med seg i det hele tatt, mens andre kanskje får det med seg med en gang.

Tureby 2: Det viste seg jo at noen fikk varslingen ganske sent, og du får ikke med deg meldingen på mobilen i en sånn situasjon erfarte mange, når du hører noen begynne å rope i gangen. Vi oppdaget på den PLIVO-øvelsen at du faktisk ikke oppfattet før langt ut i en PLIVO-situasjon at det faktisk skjedde noe på skolen, selv om det var rett utfor klasserommet ditt. Det var nå bare litt lyd. Det var kanskje ikke så lett å oppfatte. Det er en utfordring det der. Det vil kunne være katastrofalt i en eventuell ekte hendelse som skulle skje.

Når vi senere snakker om utvikling i risiko kan vi se noen likheter mellom informantene ved Tureby VGS og Kastelia VGS, som også tar opp temaet psykisk helse blant elevene.

Tureby 1: Jeg mener vold blir mer og mer aktuelt. At noen er brutal blant elevmasser og kanskje voldelig mot lærere. Men jeg tror psykisk helse må fokuseres på. Selvskading, særlig på en åpen skole sånn som denne her, så kan det jo fort skje stygge ting. Og bygget er jo lovlig og tilfredsstillende de kravene som er, men hvis man vil gjøre noe da, så er det ikke noe vanskelig. Så det er jo noe man ser, det kan man godt være at det skjer noe igjen. Dette har vi for så vidt snakket en del om. Særlig bombetrussel, skoleskyting de her tingene, man hverken håper eller tror at det skjer her, men man må være forberedt på at det kan være. Også tror jeg at det med selvskading, det tror jeg ikke det blir mindre av. Sånn som man ser samfunnet i alle fall.

Det virker som informanten vurderer de fleste hendelsene som man kan høre om på andre skoler, for eksempel bombetrusler og skoleskyting som realistiske for sin skole. I tillegg har informanter fra begge skolene har nå trukket frem psykisk helse hos elevene som et område man må være bevisste på i fremtiden. Informant 2 fra Tureby er inne på liknende tematikk

Tureby 2: Jeg tror det at med elever kan utagere er realistisk.

Intervjuer: Tror du dette er spesielt for deres skole, eller er det en gjenganger ved alle skoler?

Tureby 2: Det vil nok sikkert være sånn på alle skoler, men nå er litt sånn at på denne skolen, så har vi fått et rykte at vi er flink med vanskelige elever, og det biter jo oss litt i halen med at da får vi mange vanskelige elever, utfordrende elever.

Informanten 1 trekker også inn skolebygget i sin refleksjon om psykisk helse, og det er for å fremheve at skolen i seg selv ikke er definert som farlig i henhold til lover og regler, så vil det for elevene være enkelt å skade seg gjennom å utnytte høy fallhøyde på skolearealet, og dette er noe som skolen har fokus på. Og slik som det kommer frem i det neste utdraget, så kan det virke som en reell risiko for informantene videre, ettersom de har hatt relevante hendelser tidligere.

Tureby 1: Det er jo ansatte som har måtte pratet elever vekk fra å klatre på steder hvor man ikke skal være, så man må følge med.

Informant Tureby 2 snakker om risikoer som tidligere har vært nevnt i intervjuet når jeg spør om reelle risikoer for skolen, og trekker fram disse som hendelser som man må ha planer på.

Tureby 2: Det er en grunn til at vi har hatt en sånn PLIVO-øvelse. Det har jo på en måte blitt et tema i samfunnet generelt. Så kan man snakke om det psykososiale arbeidsmiljøet. Vold og trusler, har jo vært diskutert, spesielt mellom lærer og elev, det har jo vært et tema som har blitt mer og mer aktuelt. Dette er høyst virkelighetsnære risikoer som vi kan møte på i skolen. Det mest sannsynlig er utagering fra elever, og det er noe som vi må ha planer på.

Ettersom det første intervjuet var ved Kastelia VGS, så overførte jeg et aspekt derfra til det ene intervjuet ved Tureby VGS, og det er vurderingen rundt skolens geografiske plassering

med tanke på sannsynligheten for hendelser. Ved Kastelia VGS trakk en av informantene fram at det var større sjans for skoleskyting i Oslo-området enn hos dem. Jeg spurte en av informantene mine ved Tureby om dette, og han hadde en annen oppfatning.

Intervjuer: Er det noen trusler du ser på som usannsynlig for deres skole, kontra en skole i Oslo?

Tureby 1: Nei, jeg tror faktisk risikoene, dem er der uansett. Det ser man jo fra andre land, det kan jo like gjerne skje på ei bygd i Finland, som i en hovedstad.

5.2 Informantenes refleksjoner rundt eget arbeid

En annen ting jeg prøvde å legge opp til med spørsmålene jeg stilte, var å få fram informantenes refleksjoner rundt hvordan de jobbet. Jeg var ute etter både konkrete arbeidsmetoder, informasjon om hvem som er involvert i arbeidet med risiko og beredskap og informantenes refleksjoner rundt kvaliteten på arbeidet deres.

5.2.1 Kastelia VGS

Informantene ved Kastelia VGS snakket om Transponder, og om hvordan de oppfattet bruken av dette kommunikasjonsmiddelet. Ingen av informantene var begeistret for hvordan kommunikasjonsmiddelet fungerer. Selv om de ikke hadde gjennomført en øvelse hvor Transponder ble brukt til å melde om hurtig evakuering ved Kastelia VGS, så hadde informantene gjort seg opp en formening om hvorvidt det ville fungert til det formålet.

Intervjuer: Har dere noe varslingsystem ved hendelser?

Kastelia 1: Nei.

Intervjuer: Ingenting?

Kastelia 1: Nja, litt stygt å si, men vi har jo brannalarmen.

Kastelia 2: Transponder.

Kastelia 1: Og vi har Transponder. Men jeg er usikker på om jeg skal si at vi har et godt varslingsystem. Det spørs jo hvor god tid vi har. Hvis vi har god tid, er jo Transponder et varslingsystem. Men hvis det skulle en sånn dramatisk hendelse her,

da tror jeg ikke det er noe godt varslingsystem. Skulle det komme en gærning inn i bygget her, så vet jeg ikke hvor godt det er det systemet.

Jeg var interessert i å høre hvordan de jobber med et varslingsystem som i deres øyne ikke var optimalt, og jeg spurte om hva de selv hadde gjort, og eventuelt hva de hadde mulighet til å gjøre.

Kastelia 2: Ja, vi har laget forskjellige grupper. Alle er delt inn i grupper. Elever, alle ansatte. Du kan klikke på klasse, bestemt person/elev. Så det er veldig fint. Der har jeg gått inn nå og laget forhåndsinnstilte maler til ulike type hendelser. På den måten vi slipper å sitte der og tenke ut «hva skal vi skrive i meldingen nå?» Så hvis det er behov for å samle gjengen, så er det en melding for det, og kreves det evakuering til oppsamlingsplassen, så er det melding for det. Så det er en fin måte å gjøre ting enklere.

Jeg merket meg at informanten sa «Der har jeg gått inn nå og...», så jeg fulgte opp med spørsmål.

Intervjuer: Ja, ikke sant. For du sier du har gjort det, har du ansvar for det, eller er det samarbeid i ledelsen?

Kastelia 2: Vi kan jo si det sånn at nå har vi delegert ansvar, men det er jo ledelsen på skolen og rektor i spissen som har det øverste ansvaret. Med min bakgrunn har jeg fått ansvaret for å oppdatere og se på risikovurderinger og beredskapsplanen og det vi bør håndtere.

Intervjuer: Ja, ikke sant. Men de risikovurderingene dere gjør, hva som kan skje, hvor reelt det er, hvem er det som gjør de vurderingene?

Kastelia 2: Nei, altså innenfor de nye beredskapsplanene, så er det jo jeg som først har laget et utkast til beredskapsplanene, og i tiltakskortene har jeg jo tatt med de mest sannsynlige hendelsene, og selvfølgelig hendelser som ikke er så sannsynlige, men som vi bør ha en plan på. Så har jeg tatt det opp med lærerne og fått innspill hva de mener må være med. Og så har jeg tatt det opp med ledelsen til slutt.

Informanten har et overordnet ansvar for å bearbeide de eksisterende beredskapsplanene for skolen. Et interessant aspekt ved måten informanten har jobbet på, er at både ledelse og lærere er inkludert i det konkrete arbeidet med å oppdatere beredskapsplanene og risikovurderinger ved skolen. Dette viser at arbeidet er forankret i hele organisasjonen, og de som er «mest» involvert i dag-til-dag-arbeidet ved skolen, lærerne, får være med å gi sine innspill til risikovurderinger og beredskapsplaner. Man oppfatter risiko og trusler på forskjellige måter ut fra hvor man jobber og hva man gjør (Aven, Boyesen, Njå, Olsen & Sandve 2011). En involvering av lærerne i å jobbe fram tiltak for forskjellige mulige hendelser som kan skje med dem, ser ut til å ha vært viktig for informanten, og det vil kunne gi en bredere forståelse av risikoer i organisasjonen.

Informantene nevnte tidligere i intervjuet at de gjennomfører risikovurderinger i henhold til lovverket, blant annet når det kommer til brannvern. Jeg var interessert i å finne ut hvordan de jobber for å best mulig minimere risikoen for større konsekvenser ved brann, og i all hovedsak hva de gjør for å minimere sjansen for brann. I tillegg ønsket jeg å finne ut hva informantene tenker om lovverket rundt brannvern;

Kastelia 2: For eksempel, det er krav om frie nødutganger. Det skal ikke stå ting i gangene, røykvarslere og varslingsanlegget skal fungere. Og dette skal testes så og så mange ganger i året.

Intervjuer: Har dere rutiner på dette?

Kastelia 1: Ja, når det gjelder sånne ting, slukkeutstyr som fungerer, branndører som lukker seg, brannalarmer som høres, der har vi firmaer som går og tar kontroll på det med jevne mellomrom. Det er en sånn syklus på det.

Intervjuer: Ja, okay. Og det er lovpålagt at det skal gjøres?

Kastelia 1: Ja. Det er lovpålagt. Også har vi jo vaktmestrene som skal gå i gangene, vi har alltid det, som sjekker dette. Så man får fjernet ting fra gangene etter hvert.

Risikovurderinger og konsekvensutredninger burde involvere eksperter som kjenner til det aktuelle temaet (Lidskog & Sundqvist 2012). Som informantene er inne på, så er brannvernsrutinene lovpålagt, men de viser også et egenengasjement gjennom rutiner for å

følge opp reglene som er pålagt dem. Dette viser et kontinuerlig arbeid med å ha trygge omgivelser for elever og ansatte.

Informantene fortalte om hvordan de har lagt opp arbeidet med risikovurderinger og beredskapsarbeid på skolen, og kort om brannvernstrutiner. Jeg fulgte opp dette med å spørre hvordan arbeidet tidligere har vært, før informant Kastelia 2 fikk ansvar for å jobbe med risiko og beredskap. Informant Kastelia 1 har jobbet ved skolen i mange år, og derfor tenkte jeg at han kunne fortelle kort om hvordan arbeidet var lagt opp tidligere.

Intervjuer: Hvordan var arbeidet før han fikk ansvaret for risiko og beredskap?

Kastelia 1: Vi hadde jo beredskapsplan da og, men den burde vært revurdert mye tidligere, samt at den hadde så mange ord. Nå er den mye mer konkret. Det var jo ikke tiltakskort ...

Kastelia 2: Nå er det jo lagt inn da. I den malen fra fylket, så er det ikke tiltakskort. Det var noen tiltakskort, men jeg har både revidert de, og lagt til slik at det skulle bli en komplett beredskapsplan. Malen var ikke en hel beredskapsplan. Og det er jo litt dumt at det er opp til hver skole å gjøre sin vurdering da. Det er ikke noe kritikk til fylkeskommunen, men vi fikk på en måte et utgangspunkt fra de som jeg så på, og så brukte jeg min erfaring knyttet til alt beredskapsarbeid, og så på hva skolen trenger.

Jeg fulgte opp dette utsagnet med å spørre om informantene savner mer konkrete dokumenter og mer aktivitet fra fylkets side, slik det kunne fremstå fra utsagnet, men her mente informantene at fylket gjør nok.

Kastelia 1: Nei, nå gjør nå fylkeskommunen en del i forhold til det. De kjører beredskapsøvelser, de har om beredskapsplaner, kjører risikovurderinger som er generelt over flere områder, men til syvende og sist, så blir det oss som må ordne for oss selv.

Intervjuer: Hvordan synes dere at dere jobber? Er det høy egeninnsats?

Kastelia 2: Ja. Og det mener jeg det bør være, altså et delegert ansvar til skolen. Det kan ikke være opp til en fyr på fylkeshuset å ta ansvar for vår risikovurdering og beredskap. De skal hjelpe oss, og de har jo hjulpet oss med en mal, så er det jo til

syvende og sist rektor som har ansvaret hvis det skulle smelle, og vi ikke har gode prosedyrer. Vi vil jo få kritikk for det, ikke sant? Kan godt hende at fylket får den siste kritikken, men ja.

Informant Kastelia 2 er først skeptisk til fylkets mal, som gir ansvaret til skolene for å gjennomføre risikovurderinger og å lage beredskapsplaner, men dette endrer han på i neste utsagn. Informantene er bevisst på at ansvaret for risikovurderinger og beredskap ligger hos dem, og at det til slutt er rektor som har ansvaret for at prosedyrene er gode nok dersom hendelser skulle oppstå.

Ettersom informant Kastelia 2 har fått ansvaret for å revidere risikovurderinger og beredskap, med innspill fra lærerne, så sier informanten at han til slutt tar dette opp med ledelsen. Her var jeg interessert i hvorvidt risikovurderingene og tiltaksplanene han hadde lagd skapte noen diskusjoner eller om det var bred enighet om det han hadde satt samme.

Kastelia 2: Nja, vi har diskutert, men det var ingen store diskusjoner. De hendelser jeg har tatt inn i beredskapsplanen er hendelser som alle er enige i da. Den største diskusjonen gikk jo på om vi skulle ha med det om økonomisk utroskap, sånne veldig usannsynlige hendelser, som kanskje ikke må stå i beredskapsplanen, men som vi må være klar for å håndtere. Så det ble noen diskusjoner, men vi ble enige.

Informantene ved Kastelia VGS var tidligere inne på at psykisk helse blant ungdom var blant de nyere risikoene som de ser har kommet de siste årene (Side 32), og som de forventer blir å være til stede framover. Jeg fulgte opp dette med å spørre om hvordan de jobber for å bedre psykisk helse hos ungdom, og hvilke tiltak de har for å møte ungdom som sliter i hverdagen.

Kastelia 2: Vi har avdelingslederne som har ansvar for vår elevgruppe, og så har vi et team rundt oss da, som vi kaller for nærværsteam. Dette består av rådgiver, folk fra Pedagogisk Psykologisk (PP)-tjenesten og helsesøster. Så har vi jevnlig møter, faste strukturerte møter. Det er ikke ad hoc ved behov, men en syklus hver sjette eller syvende uke hvor vi har møte sammen med kontaktlærerne og teamet da, hvor vi får gått gjennom alle elevene, og får snakket om det.

Informanten kom ikke inn på hva de konkret gjør dersom en elev som sliter psykisk oppsøker hjelp, men han kom inn på det som virker som preventive tiltak for å kartlegge elevene ved

skolen. Dette viser at ledelsen ved skolen anser psykisk helse blant ungdom som en aktuell og viktig ting som de må kontinuerlig jobbe med, for å være best mulig forberedt på hvordan elevers psykososiale miljø og tilstand er, mens de går på skolen.

Jeg følger også opp informantenes utsagn fra da vi snakket om PLIVO-øvelser og skoleskyting (side 28) om at de forbereder seg på de mer realistiske hendelsene som kan involvere elever eller ansatte som faller om, og informanten nevner at det derfor er viktig å øve på førstehjelp. Ettersom informanten sier at skolen ikke er en beredskapsorganisasjon, og derfor må prioritere øvelser de synes er viktige, ønsket jeg å finne ut hvor ofte de gjennomfører førstehjelpskurs. Dette var et av elementene som de trakk fram som viktig å øve på, og jeg ønsket derfor å vite hvorvidt dette ble øvd på, og om ansatte og elever kurses i det.

Kastelia 1: Ja, altså. Ansatte har hatt et opplegg for to år siden tror jeg. Elevene har ikke hatt opplæring på den.

Kastelia 2: Det med hjertestarter handler om å tørre å bruke den. Det er en ting. Men den er jo selvfølgelig, så hvis du tør å ta den ned og sette den i gang, så blir du jo forklart hva du skal gjøre. Det er jo en stemme som snakker. Men det er jo noe med å trene på det, så du blir tryggere på det. Så for lærerstaben har vi planlagt nå å ha førstehjelpskurs, det er vel en stund siden sist det var på skolen. Og da er jo hjertestarter en naturlig ting å ta opp da.

Med andre ord ser man at informantene har fokus på det de mener er viktig, gjennom å ha planlagt et førstehjelpskurs for ansatte ved skolen. Det stemmer overens med prioriteringen de nevner tidligere, med at PLIVO-øvelse er en mindre sannsynlig hendelse, og at de derfor ønsker å prioritere andre ting som kan øves på.

5.2.2 Tureby VGS

Informantene fra Tureby VGS kom med mange refleksjoner rundt sitt egen arbeid, og hadde en konstruktiv tilnærming til det, ved at de vurderte både kvaliteten og mengden arbeid de gjorde, og kom refleksjoner rundt hva som kan forbedres. Det virket som informantene var delvis fornøyd med arbeidet rundt risikovurderinger og beredskap, men at de mente at det kunne vært gjort mer. Slik det fremstår fra utsagnene er det en generell tilnærming om at «det kan alltid gjøres mer og bedre arbeid», men også konkret at de burde gjøre mer enn de gjør.

Vi skal se litt på utsagnene deres rundt hvordan de jobber, og hvor de mener du kunne gjort mer.

Tureby 1: Jeg jobber jo på litt forskjellige områder. Det er jo først og fremst kantina, der har jo jeg ansvaret, og når man jobber med mat så er det jo en del av IK-matsystemet å jobbe med risikovurderinger. Veldig mye er gjort på forhånd, det er sånn man går igjennom en gang i året og oppdaterer, og det gjøres i forkant når man starter opp og sånn. Også er det jo fortløpende, det er jo nesten daglig risikovurderinger, men da ikke på papiret, bare oss kollegaer imellom, eller i hodet.

I likhet med informant 1 ved Kastelia VGS, som sa han gjør risikovurderinger daglig, så forteller informant 1 ved Tureby VGS det samme.

Intervjuer: Hvem er de som jobber med risikovurderinger og beredskap ved skolen deres?

Tureby 1: Det er jo først og fremst lederne. Det er jo leders ansvar, det med HMS og sånt. Og så blir verneombudene involvert. Det er jo veldig i tiden spørsmålet om risikovurdering. Det er jo noe som kommer igjen i alle henvendelser vi har til bedriftshelsetjenesten og HMS på fylket. Har vi gjort risikovurderinger, hvis ikke må vi gjøre det. Så får vi jo bistand hvis det er nødvendig.

Intervjuer: Hvem får dere bistand fra hvis det trengs?

Tureby 1: Fylkeskommunen har en egen bedriftshelsetjeneste som er en del av HMS-avdelingen på fylket, og dem inviterer vi til alle AMU-møter. Og så har dem i tillegg oppfølging av ledelsen. Så de er jo veldig aktiv her på denne skolen, de er inne i de fleste spørsmål. Vi er mange som har jobbet her lenge, og i de samme funksjonene, og da kan man lett bli litt blind, og vi prøver jo å belyse det i form av møter og samarbeid med HMS/Bedriftshelsetjenesten, men det er klart ting går litt i glemmeboka og man kan gå litt fast i egne rutiner.

Jeg fulgte opp informant Tureby 1 sine betraktninger rundt oppfølging fra fylket, og spurte om informant Tureby 2 mente at de fikk hjelp dersom det trengtes.

Tureby 2: Ja, det vil jeg si. Vi har kanskje ikke faste inspeksjoner fra fylket, men det kommer jo opp igjen med jevne mellomrom fra fylket overordnet at «sørg for at de der er gjennomgått nå». Skolen er jo underlagt fylket sitt regime av planer. Vi har jo mobbeplaner for eksempel, det skal jo skrives planer for alt, og så vil dette gå ut på dato, og naturlig komme opp i en slags syklus. Og så vil man få påminnelser om at «oi, nå er kanskje mobbeplanen vår kan ikke helt «up to date»» og da blir det et tema som kommer opp.

Her forteller informantene om et tett samarbeid med fylket, og det skiller seg også fra Kastelia VGS. Der hvor Kastelia hadde et delegert ansvar for risikovurderinger og beredskapsarbeid til en person ved skolen, snakker informantene her om et tett samarbeid både innad i skolen og med fylkeshuset. Fylket ble så vidt nevnt hos de andre informantene, og det var da snakk om dokumenter som ble tilgjengeliggjort om beredskapsplaner, mens her er det direkte kontakt i anledning arbeid som involverer risikovurderinger og beredskapsarbeid, i tillegg til påminnelser fra fylket om at ting må gjennomgås. Informant Tureby 1 kommer også med en refleksjon rundt hvordan de jobber. Det at de har jobbet lenge med de samme personene i samme funksjoner, kan påvirke hvordan de jobber med risikovurderinger og beredskap. Det virker derfor som den bistanden de får fra fylket kan være positivt for denne skolen, for å få nye innspill og tanker.

Informant Tureby 2 er også selvkritisk på vegne av skolen tidlig i intervjuet. Da jeg spurte om hvordan risikoarbeid ved skolen gjøres, svarer informanten:

Tureby 2: Jeg vil ikke si at det er det vi er flinkest til å gjennomføre. Nå har jeg ikke vært med på alt, men jeg vet at i det siste har det vært gjort et større arbeid i ledelsen rundt risiko og vurdering på skolen, men det var jeg ikke med på. Men ellers som hovedverneombud har jeg sett gjennom noe, og det har vært diskutert i AMU rundt en del problemområder, og gjort risikovurderinger. For eksempel av verksted og sånne ting her på skolen. Jeg skulle gjerne ønske å si at det var systematisk fulgt opp, men det er gjerne litt ad hoc, der det oppstår situasjoner.

Da jeg spurte informanten hvorfor han mener det er slik, og om det er noe som er spesielt for denne skolen, kommer han med noen betraktninger rundt hvordan skolen er i forhold til andre skoler som har farligere arbeidsområder enn de selv har.

Tureby 2: Jeg tror du blir å finne det sånn på mange skoler. Kanskje ikke skoler der virksomheten er en yrkesfagskole hvor du har farligere utstyr enn her. Vi har jo på skolen begrenset skaderisiko til dels. Så det har vel en sammenheng der, at man ikke anser en del ting som veldig prekært. Så det er noen områder hvor det nok har vært gjort, men helt sikkert burde vært gjort bedre.

Som vi så i underkapitlet om forståelse av risikobegrepet og risikoer for sin skole (side 33), trakk informant Tureby 2 inn elementer om skolepolitikk og risikovurderinger rundt dette, og der også reflekterte han rundt at det kanskje ikke var gjort nok risikovurderinger før det kom inn nye grupper av ansatte ved skolen, og hvilken påvirkning dette hadde. Jeg fulgte opp dette med å spørre om han mente dette gjaldt andre områder, som brannsikkerhet.

Tureby 2: Nei, det første man tenker med risikovurdering, så er det gjort bedre jobber, altså brannsikkerhet og slike ting, førstehjelp, det er ivaretatt.

Vi ser at risikovurderinger på de mest kritiske punktene, som brannsikkerhet, er tilstrekkelig ifølge informanten, men det kunne vært mer løpende arbeid med risikovurderinger på andre områder. En annen ting informanten mener kunne vært gjort bedre, er kommunikasjonen ut til ansatte om risikovurderinger og beredskapsarbeid som blir gjort ved skolen.

Tureby 2: Det kunne helt sikkert vært bedre kommunikasjon ut til ansatte også. Men det er jo tema på en del fellesmøter, hvor risiko og beredskap kommer opp. Og så blir det jo diskutert i AMU. Og så kan vi nok diskutere ei god stund at AMU klarer godt nok å kommunisere med sine ansatte, så der er det helt sikkert forbedringspotensial også. Det blir jo bare de møtereferatene som ikke blir lest av så mange.

Man kan se at denne informanten har mange tanker rundt hvor skolen kunne forbedret arbeidet sitt med risikovurderinger og beredskapsarbeid. Det er vanskelig å si om informanten mener at arbeidet ikke er godt nok, og hvorvidt han ville sagt at det er mangelfullt.

Da vi diskuterte PLIVO-øvelsen kom informanten inn på et interessant aspekt ved risikovurderinger rundt elever, der han mener at skolen kunne gjort enkelte elementer bedre i risikovurderingene.

Tureby 2: Skolen har gjort en litt mer omfattende vurdering rundt vold og trusler. Men problemet er at det ofte blir for knyttet til situasjoner rundt konkrete elever. Når man kjenner elever, så kan man enklere risikovurdere rundt elever, men man er kanskje ikke flink til å ta risikovurderingen og gjøre den litt mer generell, der tror jeg alle kan være flinkere. Det er jo litt enklere når man har et lite forvarsel om at det kan skje, at du ser litt på situasjonen rundt enkeltelever da.

Med tanke på at begge informantene fra Tureby VGS ser på vold og utagering fra elever som den største risikoen for denne skolen, så er det en interessant refleksjon at informanten mener det stort sett gjøres slike risikovurderinger. Informanten ønsker at man også skal generelle vurderinger rundt risiko ved elever ved skolen.

5.3 Forståelse av tillit

Det siste aspektet vi skal se er tillit. Informantene ble bedt om å reflektere rundt tillit, både med tanke på tilliten de føler de har fra mennesker utenfor skolen, og hvilken tillit de selv har til nødetater. Et element ved risiko- og beredskapsarbeid er arbeidet de selv gjør og hvorvidt de mener det er forsvarlig gjennomført ved skolene, og om de føler dette er grunn til å få tillit fra mennesker utenfor skolen. Et annet viktig element jeg ønsket svar på, var hvorvidt de mener nødetatene er rustet til å hjelpe dem dersom det trengs ved skolene. Ved Tureby VGS hadde de noen betraktninger rundt PLIVO-øvelsen og hendelsen som hadde skjedd ved skolen som påvirker deres tillit til nødetatene, og hvilket inntrykk de fikk fra dette.

Informantene fra Kastelia VGS nevnte ikke å ha hatt farlige hendelser som har involvert storutrykning fra nødetater. Der ble tilliten deres til nødetater i stor grad basert på deres generelle oppfattelse av nødetatene fra andre erfaringer.

Det første elementet jeg tok opp ved Kastelia VGS var oppfattelse av tillit til skolen, fra mennesker utenfor skolen.

Kastelia 2: Jeg har ikke opplevd å høre at vi ikke har tillit. For det handler jo om de dagligdagse tingene, at elever skader seg, om det er i gymmen eller hva det er, så har vi rutiner for å kontakte hvis de er under 18, og så blir jo foreldre kontaktet. Rektor har kjørt flere personlig til legevakten, så vi har et godt system som i hvert fall som skal kunne gi oss mulighet til å kunne gi oss tillit, så får andre svare for om den tilliten

faktisk er der. Men vi mener jo at måten vi håndterer de dagligdagse tingene på, skal ikke ha noen grunn til å ikke ha noe tillit til oss.

Informantene ved Kastelia VGS viste i et tidligere utdrag fra intervjuet tillit til nødetatene, (side 28) der de trekker fram at politiet har laget objektplaner av skolen, og har vært på skolen for å gjøre seg kjent med lokalene. Tureby VGS vurderte at en PLIVO-øvelse var nødvendig, mens Kastelia mener politiet er kapabel til å gjøre jobben med den informasjonen de har. Derfor kan man si at informanten fra Kastelia VGS på dette området utviser mye tillit til nødetatene.

Informantene følger også opp med konkrete betraktninger på deres tillit til nødetatene senere i intervjuet.

Kastelia 1: Ja, jeg har ikke noe grunnlag til å ikke ha tillit. De har god kunnskap. Vi har ikke hatt politi her i utrykning. Men når du snakker om risikovurderinger, så har politiet og vi god kommunikasjon. De vet mye. Det går jo noen hundre stykker rundt i dette bygget hver dag. Det er et lite samfunn, og det er ulike typer som beveger seg rundt her. Og politiet har informasjon om de som de må vite om. Jeg stoler på dem.

Kastelia 2: Ja, jeg har tillit til alle nødetater. Vi er så nærme at det er relativt kort utrykningstid. Og min erfaring med politi, brannvesen og ambulanse er god. Jeg er ikke bekymret for at vi ikke skal få hjelp relativt fort. Det er jo den fasen fra det skjer og frem til vi får hjelp som er kritisk for oss. Men de kan jo ikke gjøre noe med det. Og jeg har ikke opplevd noe som gjør at jeg ikke har tillit til dem.

Selv om informantene ved Kastelia VGS ikke definerte tillit, så hadde de en klar oppfatning av hva det var å ha tillit til nødetatene. Begrunnelsen deres er erfaring med nødetatene som involverer kommunikasjon mellom skolen og politiet. Ingen av informantene har negative opplevelser med nødetater, og den ene informanten trekker fram utrykningstid som et element for å ha tillit til nødetatene. Dette kan man se på som konkrete og rasjonelle grunner for å ha tillit til nødetatene, og at det derfor er en tillit som er bygd på informasjon som forteller noe om nødetatenes tillitsverdighet (Gulbrandsen 2000).

Ved Tureby VGS var informantene inne på det samme temaet, men der definerte informantene «tillit», slik de oppfatter begrepet.

Intervjuer: Det siste temaet jeg vil inn på er tillit. Hva er tillit?

Tureby 1: Det vil jeg si er å stole på. Det er viktig at man har tillit til hverandre, at man hjelper hverandre riktig vei, men kan også ha tillit til systemer og vite at man har systemer rundt seg som fungerer.

Informanten kommer inn på det relasjonelle aspektet ved tillit, at det er noe som foregår i relasjon med andre, at man hjelper hverandre, og at man kan stole på systemer man er i kontakt med. Hos Gulbrandsen (2000) kan vi se at det gjøres et skille mellom «tillit» og «å stole på», men at dette er fenomener som står nært hverandre. Han trekker frem en definisjon fra Herzberg som skiller mellom tillit og det å stole på. Herzberg tar utgangspunkt i en situasjon hvor noen er avhengig av noen andre for å definere å stole på, hvor man (... vurderer avhengigheten på grunnlag av opplysninger om den andres kompetanse og karakter veiet opp mot egen innsats og risiko ... med andre ord, en stoler på en annen person for bestemte formål» (Gulbrandsen 2000. 69). På bakgrunn av den forklaringen kan man forstå informantens ønske om at menneskene rundt han hjelper hverandre og at systemene rundt han fungerer, og at han stoler på dette fordi han er avhengig av det, slik at skolen skal fungere på en best mulig måte. Jeg fulgte opp informantens forrige utsagn med å spørre om hvordan tilliten er til hverandre på skolen, og til systemene rundt informanten.

Tureby 1: Jeg vil jo tro og håpe at alle har tillit til hverandre. Den største utfordringen blir vel på informasjonsflyt, og særlig nå i overgangsfaser med forskjellige systemer og sårbarhet rundt det.

IntervjueR: Enn nødetatene, hvilken tillit har du til disse? Påvirket kanskje PLIVO-øvelsen dette noe?

Tureby 1: Jeg hadde tillit til dem fra før, så det hadde ikke noe påvirkning sånn sett. Jeg stoler på at de vet å gjøre det riktige.

Intervjuer: Hvordan begrunner du denne tilliten?

Tureby 1: Man hører jo ting via media noen ganger, og det kan jo sette tillitsforholdet i fare noen ganger, men stort sett så vet man at de kan gjøre jobben sin, de er trent til jobben sin og at de kjenner omgivelsene. Så jeg stoler på at de gjør det riktige. Med

den hendelsen som var på skolen, med eleven som utagerte, så kom nødetatene. De reagerte som om det kunne fått et annet utfall enn det gjorde, og slik som jeg ser det så er jo det bra.

Her kan vi se at informanten reflekterer rundt tillitsoppfattelsen han har til nødetatene, noe som generelt er positivt. Men han mener media kan påvirke tilliten negativt. Vi kom ikke nærmere inn på hvilke aspekter som gjør at tilliten til nødetatene svekkes. Erfaring kan være et av aspektene som påvirker våre holdninger og oppfattelser av hva man kan forvente av den andre parten, og det er tydelig at dette spiller inn hos denne informanten. (Gulbrandsen 2000).

I intervjuet med informant Tureby 2 kommer de samme spørsmålene opp, og der går vi også inn på PLIVO-øvelsen, og hva denne har gjort med informantens tillit til nødetatene.

Tureby 2: Det er en av kjerneverdiene ved denne skolen, at du har tro og tillit til elevene og medmenneskene, at vi tar vare på hverandre her. Så det er kanskje det jeg legger mest i det her. At man skal ha stor grad av tillit til hverandre.

Intervjuer: Men hva er tillit hvis du skal definere det?

Tureby 2: Jeg tenker at det er det gode i hver person og elev, og jeg håper jo at det er noe som gjennomsyrrer elevsynet vårt på denne skolen, at vi tar vare på hverandre og har stor tillit til elevene.

Definisjonen til denne informanten skiller seg noe fra den andre informanten ved Tureby VGS, hvor informant 1 ved Tureby forstår tillit som en relasjon hvor man stoler på den andre, mens informant Tureby 2 går inn på det moralske/etiske i personer, «det gode». Han kommer også inn på det å ta vare på hverandre, som vi kan se på som et relasjonelt element, men det fremstår mer som et ønske enn som en definisjon på tillit.

Intervjuer: Hvordan ser du på nødetatene? Har du tillit til disse?

Tureby 2: Ja, jeg vil si det.

Intervjuer: Hvordan påvirket PLIVO-øvelsen ditt inntrykk av nødetatene?

Tureby 2: De gjorde et verdig, profesjonelt og godt inntrykk, dem som var inne her. Så jeg har stor tillit til det de gjør.

Intervjuer: Og med tanke på hendelsen som var i etterkant, og politiet var inni bildet, gjorde de den jobben de skulle gjøre på en tilfredsstillende måte?

Tureby 2: Ja, det syns jeg. Jeg har aldri opplevd at de gangene vi har hatt ambulanspersonell eller politi inne på huset at vi har sittet igjen med at dem har gjort noe feil. Jeg syns de har vært flink og ryddig i alle de situasjonene vi har hatt dem her. Jeg stoler på dem og jobben de gjør.

I likhet med de andre informantene har også informant Tureby 2 tillit til nødetatene. I likhet med store deler av den norske befolkningen (Kleven 2016), har alle de fire informantene høy tillit til politiet og andre institusjoner. Det siste temaet vi gikk inn på med tanke på tillit, og for intervjuet som helhet, var opplevelsen av tillit fra mennesker utenfor skolen.

Intervjuer: Hvordan opplever du tillit fra mennesker utenfor skolen? Da tenker jeg på foreldre og samfunnet for øvrig.

Tureby 1: Jeg føler vi gjør en god jobb her. Alle foreldrene vil kanskje ikke si det samme, det tror jeg ikke. Hos noen blir det nok litt skepsis, men vi må jo bare stole på at vi gjør det riktige avgjørelsene. Med hundrevis av elever, og derfor hundrevis av foreldre som har forskjellige meninger, så vil nok ikke alle mene at det vi gjør er rett, og at avgjørelsene man treffer er de riktige. Men vi må jo gjøre det vi mener er rett og det rutinene sier vi skal gjøre. Og jeg stoler på at vi har gode nok systemer.

Tureby 2: Jeg vet at ansatte strekker seg langt for å ta vare på elever her. Men det er klart, på systemnivå er det helt sikkert ting som kan forbedres, og være enda flinkere på å ha rutiner mer oppe og gjennomgått, så det er helt sikkert forbedringspotensial. Men når jeg ser rundt meg i hverdagen, så ser jeg jo ansatte som bryr seg veldig om elevene, og ønsker å ta vare på dem som er her. Så jeg tror foreldre ser jobben vi gjør, og ser at vi bryr oss.

6 Diskusjon

6.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Utgangspunktet for diskusjonen er de problemstillingene jeg søkte å besvare i denne oppgaven. Det var; *Hvordan tenker og jobber ansatte med risiko og beredskap i skolen. Hvordan forstå arbeidet i lys av sosiologi.* Dette var det overordnede spørsmålet som jeg undersøkte, og denne problemstillingen førte til fem forskningsspørsmål som jeg jobbet ut fra.

- Hvordan foregår arbeidet med risikovurderinger og beredskap?
- Hva er motivasjonen bak å jobbe med risikovurderinger og beredskap på skolen?
- Hva ses på som mest sannsynlige trusler på skoler?
- Hvilke trusler anses som usannsynlige?
- Hvordan snakker de om tillit til eget arbeid og til nødetater?

I analysedelen viser jeg utdrag fra intervju som hjelper meg å besvare disse spørsmålene, som igjen vil være med på å besvare problemstillingen min. I dette avsluttende kapitlet skal jeg oppsummere og diskutere empirien som har kommet fram. De to første punktene i lista over diskuteres sammen i kapittel 6.2.

6.2 Hvordan jobber informantene?

Hvis vi skal se på hvordan informantene beskriver arbeidet de gjør, kan vi se noen likheter og forskjeller mellom dem. Disse forskjellene kan være med på å gi et bilde av hvordan man kan tenke på forskjellige måter når det kommer til arbeid med risiko og beredskap.

Det første man kan trekke fram er at informantene fra Kastelia VGS ser ut til å være veldig komfortable med sine arbeidsmetoder, og at de er trygge på at deres risikovurderinger og beredskapsplaner er gode nok til å kunne gi trygghet for skolens ansatte og elever. Skolen har gjennomgått en endring etter at de fikk inn en ansatt som hadde erfaring fra beredskapsarbeid tidligere, og han har fått ansvaret for å gå gjennom risiko- og beredskapsarbeid ved skolen. Som jeg har trukket fram tidligere fra artikkelen «Sociology of Risk» (Lidskog & Sundqvist 2012), er det å inkludere eksperter i risikoarbeid ofte et viktig element. Etersom informant Kastelia 2 fra Kastelia VGS har erfaring med risiko- og beredskapsarbeid fra tidligere, er det forståelig at ledelsen ved skolen ønsker at han skal ha et overordnet ansvar for å gjennomgå

skolens arbeid med dette. Vi kan se på dette som skolens interne bruk av tilgjengelig ekspertise. Informanten ser ut til å ha inkludert store deler av organisasjonen i prosessen med å etablere hvilke risikoer som eksisterer på arbeidsplassen. Informanten forteller at han har gått gjennom det tidligere arbeidet som var gjort ved skolen, og spesifisert tiltakskort og beredskapsplaner slik at de er enklere å forstå og å bruke.

Informantene ved Kastelia VGS nevner så vidt fylkeskommunen og hvilken rolle de har i arbeidet deres, men nevner ikke noe videre om samarbeid mellom skolen og fylket. Dette kan vi se at begge informantene ved Tureby VGS gjør annerledes. Ved Tureby VGS nevner informantene samarbeid med fylket flere ganger. Slik det fremstår fra intervjuene er dette et samarbeid som er motivert fra begge sider, hvor både fylket er inne for å følge opp ledelsen og arbeidet som blir gjort ved skolen, men også at skolen selv tar kontakt med fylket for å få bistand fra dem hvor de mener det trengs. Der hvor Kastelia VGS virket til å være fornøyde med sitt arbeid, nevnte informantene ved Tureby VGS en rekke ganger at risikovurderinger og beredskapsarbeid alltid kan gjøres bedre hos dem. En av informantene ved Tureby nevner også at de har vært de samme personene i de samme funksjonene ved skolen over mange år, og at de derfor går seg fast i egne rutiner og måter å jobbe på. Kanskje kan denne erkjennelsen over at deres eget arbeid ikke er tilstrekkelig være en grunn til at skolen ønsker å få bistand fra fylket, for å sikre at jobben blir gjort på en tilfredsstillende måte, og at de følger de lover og regler som det er krav om at de må gjøre, mens Kastelia VGS mener de ikke trenger bistand fordi de mener de har kontroll på arbeidet som gjøres.

Selv om Tureby ikke virker til å inkludere lærerne like tydelig i arbeidet med risikovurderinger, slik som Kastelia, så nevner informant Tureby 1 tidlig at de har møter med elevrådet om elementer som kan oppstå ved skolens daglige drift. Dette viser en velvilje til samarbeid for organisasjonens beste. Ettersom informantene ikke sier eksplisitt hvorvidt lærerne er eller ikke er inkludert i arbeidet med risikovurderinger, er det ikke grunnlag for å anta noe om saken, men utsagnet om elevrådssamarbeidet viser et arbeid som inkluderer flere enn bare de som har det konkrete ansvaret for det. Et godt arbeidsmiljø burde være et mål for skolen, og dette viser at de har elevenes beste i fokus. Selv om jeg nå sier at Tureby VGS viser tydelig vilje til å tenke på elevenes beste gjennom å jobbe på denne måten, så betyr det ikke at ikke Kastelia har det samme. Det fins gode grunner for å tro at de gjør noe lignende, ettersom elevrådet skal være elevenes talerør for å si sine meninger til ledelsen ved skolen,

men Kastelia nevnte ikke noe om dette under intervjuet. Her kunne også jeg stilt konkret spørsmål angående temaet.

Et element ved beredskapsarbeid hvor det er tydelig at begge skolene har en ganske lik tilnærming, er ved brannsikkerhet. Her nevner informanter fra begge skoler at det fins lovverk som regulerer hva de skal gjøre og hvordan de skal gjøre det med tanke på brannsikkerhet, og at de følges opp av en utenforstående part som kontrollerer arbeidet (Side 34;42). Informant 1 ved Kastelia VSG nevnte i intervjuet at risikovurderinger og beredskapsarbeid gjøres i henhold til lovverk, og som jeg nevnte i analysen er det vanskelig å vite om dette betyr at alt arbeid som gjøres er utelukkende lovregulert at må gjøres, men overfører man dette til brannsikkerhet forteller informanten at dette gjøres slik loven sier det skal gjøres, og da kan vi anta at dette gjelder Brann- og eksplosjonsvernloven (2002).

Et annet element jeg finner interessant er den tydelige forskjellen i tankeprosessen rundt mer sannsynlige hendelser som kan oppstå ved skolen, som strømbrudd og vannstenging. Der hvor informant Tureby 1 raskt viste til et lovverk som de forholder seg til ved hendelser som dette, som han selv ikke visste det konkrete innholdet i på det tidspunktet, sa informant 1 fra Kastelia VGS at dette tenkte de ikke så mye på, fordi det var så lav risiko for at sånt skulle skje (side 26). Jeg vurderer ikke sannheten i den påstanden, men risikoen fins for at det skal skje. Det er nærliggende å tro at Kastelia og Tureby VGS må forholde seg til de samme reglene, så informanten fra Kastelia kunne kommet inn på dette aspektet. Informant Kastelia 1 sa heller at det eneste hendelser som dette ville påvirke, var undervisningen deres. Det jeg tolker ut fra dette, er at disse hendelsene ikke direkte vil påføre skade på bygg eller mennesker, og derfor tenker de ikke videre over det. Hvis vi skal følge Lidskog & Sundqvist (2012) sin definisjon på risiko, som går på å vurdere hendelser som kan skje med ting som mennesker verdsetter, så er det materielle og menneskeliv det som er hovedfokuset for Kastelias informanter. Dette legger seg oppå den allerede tydelige forskjellen mellom informantene fra skolene, hvor Tureby tidlig inkluderte andre, mindre risikoer i sine resonnementer, som kødanning og innemiljø på skolen, og Kastelia snakker mer om større og farligere hendelser. Som jeg var inne på i analysen, så kan dette være fordi beredskapsansvarlig ved Kastelia er ny i jobben, og går gjennom rutinene, og derfor må prioritere de større hendelsene. Som nevnt tidligere, har Tureby jobbet med de samme menneskene over en lengre periode, og kanskje dette åpner for at de kan jobbe med andre

elementer ved risiko, ettersom de har rutiner på en rekke områder. Dette vil åpne for å sette søkelys på andre elementer ved skoledriften som ellers vil nedprioriteres. Informantene ved Kastelia VGS nevnte ikke elevrådets posisjon i arbeidet, men informant 1 ved Tureby snakker om møter som inkluderer elevrådet ved skolen, og dette vil kunne åpne for risikoelementer som elevene mener må jobbes med. Hvordan de legger opp arbeidet sitt, vil da kunne åpne for eller begrense hvilke risikoelementer som blir belyst.

I analysen var det mange utdrag som handlet om skoleskyting, og dette var en av veldig få konkrete risikoer som jeg definerte for informantene, fordi jeg var interessert i å høre deres betraktninger rundt dette. Informantene fra begge skolene var tydelig engasjerte i temaet, og uttalte seg mye om dette da vi hadde intervjuene. Fra utdragene i analysedelen kan vi se et tydelig skille mellom informantene fra de to skolene. Ved Tureby var de tydelige på at skoleskyting måtte risikovurderes, og at man måtte ha en tydelig plan for hvordan man skulle håndtere en slik hendelse. Dette kommer tydelig til uttrykk gjennom utdrag fra informant Tureby 2 som forteller at PLIVO-øvelsen ble satt i gang på initiativ fra fylket og nødetater, men at rektoren var delaktig i at det skulle skje (side 35) Ved Kastelia var informantene tydelig på at de heller ville prioritere mer realistiske hendelser dersom de må øve på noe, og at de stilte spørsmål ved hva en slik PLIVO-øvelse ville gi til lærerne, siden det i hovedsak er en øvelse for nødetatene.

Et annet aspekt som jeg vil trekke fram fra analysen er begge skolenes informanternes syn på varslingssystemet som er tilgjengelig for dem. Vi får høre i utdragene om varslingssystemet Transponder, som er et enveis-kommunikasjonsmiddel som brukes til å sende meldinger til elever, ansatte og foresatte dersom det er behov for det. Alle informantene stilte seg kritiske til dette varslingssystemet dersom det trengs i en akutt situasjon, men vi kan se noen forskjeller mellom skolene i hvordan de møter dette problemet i hverdagen. Ved Kastelia har de effektivisert bruken av Transponder, gjennom å ha forhåndsinnstilt forskjellige grupper som de kan nå ut til dersom de må sende noe til noen spesifikke personer eller grupper ved skolen, og de har også laget maler for meldinger som skal sendes ut ved forhåndsdefinerte hendelser. Dette gjelder også ved en evakuering i tilfelle det trengs.

Ved Tureby var de også kritiske til kommunikasjonsmiddelet, men hadde ikke tatt samme grep for å forbedre kommunikasjonsmiddelet fra sin side. Kanskje man kan forklare dette

gjennom opplevelsene de hadde fra PLIVO-øvelsen, hvor de opplevde at de involverte i stor grad ikke oppfattet meldinger tidlig nok til at kommunikasjonsmiddelet ville hjulpet noe, uansett hva meldingen inneholdt, og de erfarte også at mange ikke så meldingene i det hele tatt. Informantene fra Tureby var tydelig på at det trengs et kommunikasjonsmiddel inn i klasserommet, i form av lyd- og/eller lysvarsling som signaliserer farlige hendelser. Man kan diskutere om disse to måtene å jobbe med Transponder kan forklares med opplevelsene Tureby hadde gjennom PLIVO-øvelsen, og den manglende opplevelsene Kastelia hadde ved å ikke ha gjennomført samme øvelse, og at de derfor prøver å effektivisere kommunikasjonsmiddelet fordi de forventer at dette skal fungere dersom en hendelse skulle oppstå.

I utdragene kan vi se at begge skolers informanter er bevisste på psykisk helse blant ungdom. Informantene fra Kastelia snakket om et stort apparat som er tilgjengelig for elevene, og har tydelig fokus på psykisk helse blant skolens elever gjennom jevnlig møter som omhandler elevenes hverdag på skolen. Hos Tureby snakker informantene også om at elevenes psykiske helse er viktig, men de kommer ikke like konkret inn på arbeidsmetoder rundt elevenes psykiske helse slik informantene fra Kastelia gjorde. Informant 2 fra Tureby snakker om risikovurderinger de gjør rundt elever, med tanke på vold og trusler mot lærere og andre medelever, og diskuterer litt at dette skulle vært gjort mer generelt. Han nevner at skolen har rykte på seg for å være flinke med utfordrende elever, men sier ikke mer om hva dette innebærer. Når det går til et punkt hvor elever blir voldelige, kan det være at det ligger en bakenforliggende utrygghet i elevens tilværelse som gjør at de må ty til vold, og dette virker som noe informant Tureby 2 skulle ønske det var jobbet litt mer rundt ved sin skole, og man kan kanskje til dels se på dette som et ledd i å fange opp elever som sliter psykisk, men det er ikke like konkret som det Kastelia VGS forteller om. Jeg kommer til å diskutere dette ytterligere i neste kapittel, hvor jeg skal diskutere informantenes oppfattelse av risikoer på skolen sin.

Et av mine forskningsspørsmål handlet om informantenes motivasjon for å jobbe med risikovurderinger og beredskap, men selve ordet «motivasjon» ble ikke nevnt. Her må vi heller se til utdragene som er trukket frem, og vurdere hva som driver informantene til å jobbe med risikovurderinger og beredskap ved skolen. Fra Kastelia VGS sier informant 1 at de gjennomfører risikovurderinger i henhold til lovverket. De trakk fram tidsbruk for dem selv

og lærere med tanke på øvelser, og så ut til å ha en prioriteringsliste over dette, ved at de ikke ville fokusere på alvorlige tilsiktede hendelser, men heller fokusere på de mer realistiske hendelsene for dem. Lovverket sier at skolene skal vurdere hvorvidt alvorlige tilsiktede hendelser kan skje, og planlegge sin beredskap ut fra dette. Det vil si at det ikke er krav om konkrete planer, men at de skal planlegge beredskapsnivået ut fra en vurdering om hendelser som de vurderer kan skje. (Det Kongelige Helse- og omsorgsdepartement, 2015; Forskrift om miljørettet helsevern i skoler mv., 1995, § 14).

Det er tydelig at Kastelia har vurdert hendelsene som ikke realistiske, og har derfor planlagt sin beredskap i henhold til dette. Hvorvidt det konkrete regelverket er fulgt av informantene for å komme fram til denne strategien med tanke på alvorlige tilsiktede hendelser, er ikke nevnt i utsagnene, annet enn at vurderinger gjøres i henhold til lovverket. Selv om informanten forteller at de gjennomfører arbeid med risiko og beredskaper på bakgrunn av lovverket, viser de også et ønske om å få arbeidet så godt som mulig gjennom å bruke informant Kastelia 2 sin kunnskap fra annet relevant arbeid til å gjøre deres beredskapsarbeid bedre. Dette viser en motivasjon som ikke ligger til grunn i konkrete krav og lovverk, men at de vil ha mest effektivt og best mulig risikovurderinger og beredskapsplaner som mulig for skolen sin.

Ved Tureby forteller informantene at de gjennomfører risikovurderinger og beredskapsarbeid i henhold til rutiner som de er pålagte, og da kan vi anta at dette gjelder lovverket som nevnt over. I tillegg fremstår det som at de har et høyt nivå av egeninnsats og motivasjon for å gjøre risikoarbeid på nye måter, ettersom de ofte er i kontakt med fylkeskommunen for å få bistand og veiledning i arbeidet sitt. Dette viser at de er villige til å finne nye måter å jobbe på, ettersom de føler at de kan gå fast i egne rutiner, og at de kan gjøre risikovurderinger og beredskapsarbeid på en bedre og mer effektiv måte. Ettersom Kastelia hadde en «ekspert» på dette innenfor skolen som kunne ta ansvar for å effektivisere arbeidet, og Tureby ikke har det, så virker det naturlig at de konsulterer med andre instanser for å få bidrag til å jobbe med risikovurderinger og beredskap på en tilfredsstillende måte.

Til slutt vil jeg trekke frem skolens initiativ til å gjennomføre PLIVO-øvelsen. Å gjennomføre en slik øvelse er ikke lovpålagt, og derfor kan dette vise et eget ønske og en motivasjon til å

gjøre lærerstaben kjent med rutiner ved en slik hendelse. Dette viser at skolen går lengre enn det lovverket pålegger dem å gjøre, for å ha best mulig beredskapsmuligheter ved skolen sin.

6.3 Hva mener informantene er sannsynlige og usannsynlige risikoer for sin skole?

I dette avsnittet skal vi se nærmere på hvordan de to skolene oppfatter risikoer for sin skole. Et av spørsmålene jeg tok opp i intervjuet var hvorvidt informantene oppfattet en utvikling i risiko over de siste årene, men ingen svarte veldig konkret på akkurat det spørsmålet. Da jeg spurte om noen risikoer var til stede før, som nå er borte, var informantene som svarte på dette ganske klar på at de ikke har opplevd noe som er blitt borte. Da jeg spurte om det var noen risikoer som har kommet, som tidligere ikke var til stede, nevner informantene noen risikoer de mener må fokuseres mer på i dag.

Vi var inne på elevers psykiske helse i forrige kapittel, og det er et tema som begge skolene trakk fram da jeg spurte om reelle risikoer for skolen. Kastelia sier psykisk helse, uten å utdype dette noe videre, mens Tureby trekker fram konkrete aspekter ved psykisk helse som selvskading, i tillegg til at de trekker frem utagering, som for eksempel vold fra elever. Hvis vi også trekker frem skolenes forskjell i vurdering rundt skoleskyting, og hvor reelt dette er, så kan man komme med noen betraktninger. Kastelia nevner ikke vold som en reell risiko, samtidig som de ikke ser på skoleskytinger som realistiske for sin skole. Tureby nevner både selvskading, og vold fra elever mot lærere, som reelle risikoer for sin skole, i tillegg til at de anser skoleskytinger realistiske for sin skole. Det viser et tydelig skille i hva informantene fokuserer på når de skal vurdere risikoer. Tureby snakker om vold, Kastelia snakker ikke om det. En av grunnene til at Kastelia, i motsetning til Tureby, mente at skoleskyting ikke vil skje ved deres skole, var den geografiske plasseringen. Informant 2 ved Kastelia mente at det var mer reelt med skoleskyting i Oslo-området, og ikke i Nord-Norge. Hvis vi skal trekke frem en hendelse som har skjedd relativt nært, så kan man trekke frem skoleskytingen i Kauhajoki i Finland, en by med ca. 14.000 mennesker. Det er ca. 4000 færre innbyggere enn Narvik. Man tenker ofte at skoleskytinger er noe som skjer i storbyer i USA, men det kan like fullt skje i Norge, som i alle andre land. I tillegg trekker forskning fram at skoleskyting gjerne kan skje på små steder (DSB 2015). Og som vi var inne på i teorikapitlet snakker Beck om et verdensrisikosamfunn på mange områder, og her kan vi tenke at den terror er mulig at kan skje overalt (Aakvaag 2012).

Så hvordan kan man forklare de to skolenes informanternes forskjellige holdning til skoleskyting? I samme rapport fra DSB (2015) trekkes det fram at skoleskyting ofte kan innebære depresjon eller mentale helseproblemer hos gjerningspersonen, i tillegg til at gjerningspersonen har opplevd mobbing og tilbaketrukkethet fra fellesskapet. Ettersom Kastelia VGS har såpass godt system for å følge opp den psykiske helsen hos elevene, føler de seg kanskje trygge på at elevene deres blir fulgt opp og sett av skolen de går på, og at dette gir dem en trygghet på at systemet fungerer til å hjelpe elevene som er psykisk utfordret. De forteller også om et samarbeid med politiet, hvor politiet har informasjon om elever ved skolen som de må ha informasjon om, og som vi så i analysekapitlet om tillit, så har informantene fra Kastelia høy tillit til politiet og jobben de gjør. Kanskje gir informantene en trygghet på at de begrenser mulighetene for skoleskyting fra egne elever.

Informant 2 hos Tureby sier «*men nå er det sånn at vi på denne skolen har vi fått et rykte om at vi er flinke med vanskelige elever, og det biter jo oss litt i halen med at da får vi mange vanskelige elever, utfordrende elever*» (side 39). Informanten anerkjenner her at de har og får mange utfordrende elever på grunn av ryktet de har. Kanskje kan denne mengden utfordrende elever som informanten opplever, være en av grunnene til at informantene oppfatter mer utrygghet med tanke på muligheter for vold ved skolen. Informantene forteller også om en konkret hendelse som utløste en PLIVO-aksjon ved skolen, og selv om det ikke var på høyde med en skoleskyting, så var det fortsatt dramatisk for de involverte og resten av skolen. Dette kan også være med på å forklare de to forskjellige holdningene man kan se hos de forskjellige skolene. Den ene av informantene fra Kastelia sa i et av utdragene at «*Og så er det aspektet med at hvis en fokuserer på (skoleskyting), så blir det fokus på det*». Informantene fra Tureby har både hatt en aksjonsutløsende hendelse ved skolen, i tillegg til at de planla og gjennomførte en stor PLIVO-øvelse som involverte alle ansatte, og det kan også være med på å definere hva som oppleves som reelle risikoer for informantene, ettersom hendelsene derfor kan føles litt nærmere for dem enn for Kastelia, som ikke har gjort vært gjennom de samme tingene.

Så hvordan kan man forstå deres oppfattelser av risiko? Det første vi kan trekke frem er at risikovurderinger er en kvalitativ vurdering, og vil derfor innebære en viss grad av subjektivitet. Dette medfører at forskjellige mennesker vil kunne oppfatte trusler og risikoer annerledes enn andre (Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Politidirektoratet og Politiets

sikkerhetstjeneste 2010). Men hvis vi ser bort fra forskjellene i risikooppfattelsene deres, så kan man trekke fram psykisk uhelse og skolemassakre som noe som ses på som reelle risikoer. Hvorfor oppfatter de disse risikoene som reelle for deres skole? Det har ikke skjedd skoleskyting i Norge enda, og ikke har det vært noen reelle bombetrusler eller reelle trusler om skoleskytinger. De truslene som har vært ytret har politiet slått ned på som ikke realistiske (Hareland m.fl. 2020). Hvis vi tar Becks tanke om at det moderne samfunnets økte teknologiske utvikling har ført til konsekvenser som ikke alltid kan forutses, så kan man betrakte den store våpenproduksjonen og dens lette tilgjengelighet via internett som en konsekvens som er realistisk. Hvis man vil kan man skaffe seg våpen, eller produsere potensielt livsfarlige bomber basert på oppskrifter fra internett, er dette i det moderne samfunnet en mulighet som ikke kjenner noen geografiske grenser. Og som lovverket sier, så skal skolene ta stilling til potensielle hendelser som kan skje ved deres skoler, og vurdere sannsynligheten for det, og planlegge sin beredskap ut fra dette (Det Kongelige Helse- og omsorgsdepartement, 2015; Forskrift om miljørettet helsevern i skoler mv., 1995, § 1).

Hvis vi skal se på psykiske lidelser som en risiko som informantene mener man må ha mer fokus på nå, så er det viktig å etablere at psykisk uhelse ikke er en ny ting, og at psykiske lidelser alltid har vært et element med mennesket. Men informantene ser på dette som et fenomen som har utviklet seg innen risikovurderinger, og vi må derfor forsøke å forstå hvorfor de ser på det slik. Informantene trakk ikke fram konkrete aspekter ved psykisk helse som man må sette søkelys på, og derfor vil jeg anta at dette handler om et vidt spenn av elementer ved psykisk helse som ungdom møter i dagens samfunn. Da kan vi for eksempel trekke frem angst, depresjon, spiseforstyrrelser m.m. Folkehelseinstituttet har publisert en rapport som forteller om en stigning i andel psykiske lidelser hos jenter mellom 15-20 i løpet av en femårsperiode frem til 2018 (FHI 2018). Man kan anta at dette er lignende det informantene bygger sin tanke på. Beck (1992) sier at risiko er en måte man håndterer usikkerhet og farer som har kommet med moderniseringen. Ettersom psykiske lidelser alltid har vært tilstede, kan man ikke argumentere for at moderniseringen i seg selv skaper psykiske lidelser, men at den forsterker disse.

Aakvaag (2006) sier «Intet er vel mer moderne enn individet». Her trekker han fram populærkultur og reklameannonser hvor det å være individ står sterkt. Ungdom i dag forsøker ofte å opprettholde seg selv, slik de oppfatter at samfunnet forventer at de skal være, og dette kan være med å påvirke deres selvbilde, dersom de ikke klarer å nå de forventningene de tror stilles til dem. Ungdom i dag er utsatt for store mengder påvirkning fra media, gjennom tv, reklamer, Facebook og annonser på sosiale medier som Snapchat og Instagram, i tillegg til «influencere». Dette er mennesker som har mange følgere på sosiale medier, og som ofte reklamerer for diverse produkter, og de har enorm påvirkningskraft på ungdom i dag. Ofte forbindes «influencere» med et perfektjonert kroppssyn. Mange reklamerer for produkter som skal gi ungdom en mulighet til å oppnå skjønnhet eller status gjennom merkeklær, og det skapes en forventning om at det er slik det skal være. Ungdom får et usunt syn på sin egen kropp, og et ønske om å oppnå tidvis uoppnåelige kriterier for å få status og perfekt utseende. Dette kroppspresset kan være med på å utvikle uheldige lidelser hos ungdom, som spiseforstyrrelser og depresjon, gjennom å ikke oppnå de idealmålene som samfunnet setter for dem. Man skal selvfølgelig ikke konkludere med at dette er grunnen til alle psykiske problemer og lidelser som ungdom møter, men dette kan være med på påvirke det i negativ grad (Dietrichson 2018).

6.4 Tillit til eget arbeid og til nødetater

Som vi så i analysekapittelet har alle informantene tillit til nødetatene. Jeg trakk også fram rapporten som sier at Norge de siste to årene har hatt en økning i tillit til politi og nødetater, og informantene er tydelig en del av denne positive statistikken. Da jeg spurte informantene om grunnlaget for å ha tillit til nødetatene, fikk jeg varierende grunner til dette. Informantene hos Tureby begrunnet sin tillit på bakgrunn av den generelle oppfattelsen av nødetatene, men en av informantene begrunnet det også gjennom PLIVO-øvelsen og PLIVO-aksjonen i etterkant av øvelsen, og kvaliteten på arbeidet som nødetatene gjorde da. For den ene informanten var tilliten allerede til stede før øvelsen ble gjennomført, og derfor var tilliten upåvirket av PLIVO-øvelsen. En av informantene fortalte også at tilliten kunne bli utfordret noen ganger av ting som kommer fram i media, men det virket ikke som dette påvirket den totale tilliten nevneverdig, ettersom han sier at han har tillit. Ettersom informantene fra Tureby forteller at nødetatene har vært til stede på skolen ved andre anledninger, og at de har

gjort et profesjonelt og verdig arbeid disse gangene, er tilliten også begrunnet på bakgrunn av dette.

Kastelia har også tillit til nødetatene, men dette baseres ikke uttalt på konkrete opplevelser av nødetater i uttrykning, ettersom de ikke forteller om noen hendelser hvor nødetatene har vært på skolen i uttrykning. Deres begrunnelse går mer på den generelle oppfattelsen de har til nødetatene, med tanke på utrykningstid og kompetanse som nødetatene innehar. I tillegg forteller informantene om et samarbeid med politiet, og det fremstår som positivt fra deres side, så jeg velger å tro at deres tillit også baseres på opplevelser de har i samarbeid med politiet ved kartlegging av skolebygget og av elevmassen, og samarbeidet de har for å følge opp elevene som politiet burde vite noe om.

Det vi kan dra ut av dette, er at informantene har en erfaringsbasert tillit til nødetatene (Gulbrandsen 2000). De opplever jobbene som nødetatene gjør, enten nært eller gjennom media, og danner seg et inntrykk av hvorvidt nødetatene fortjener tillit fra dem. Det er tydelig at informantene ikke kan ha mange negative opplevelser med nødetatene, for da vil jeg tro at tilliten hadde vært dårligere, og at de ville sagt noe om dette. Det de presenterte er rasjonelle grunner for tilliten, hvor ikke følelser spiller inn. De snakker om konkrete, observerbare grunner som ligger bak deres tillit til nødetatene. Man også trekke frem Tureby 1 sitt utsagn om «å stole på» (side 51), selv om dette ikke ble brukt konkret om nødetatene. I en situasjon hvor nødetatene kreves, kan man tenke at man er avhengige av dem for sikkerheten til den eller de som er skadet, eller for å få slukket en brann, eller å avvæpne en mulig skoleskytter osv., og da handler det også om det å stole på nødetatene når man veier opp deres kompetanse og karakter.

Alle informantene var også av den oppfattelsen at de fortjener tillit fra mennesker utenfor skolen, basert på jobben de gjør. Informant 1 ved Tureby reflekterte over dette, og trakk fram at med så mange foreldre og foresatte som er tilknyttet den store elevmassen ved skolen, så kan umulig alle menneskene ha fullstendig tillit til dem. Han trakk fram at noen alltid vil være kritisk til jobben man gjør, og at alle derfor ikke nødvendigvis stoler like mye på skolens ansatte. Det ble ikke begrunnet med noe konkret, og det virket mer som en oppfatning av at ikke alle kan være fornøyde på en gang, spesielt med så mange mennesker involvert i vurderingen av deres tillit.

Likt som hos informantene fra Kastelia, virket informanten til å være trygg på at jobben de gjør at skolen burde fortjene tillit. I slutten av hans utdrag trekker han fram at de må gjøre den jobben de skal, og at de må stole på at deres rutiner er det beste for skolen, og det kan man tolke slik at selv om noen ikke nødvendigvis har tillit, så er rutinene der for å følges. Han stoler på at de gjør nok. Informant Tureby 2 trekker fram at ansatte strekker seg langt for elevene, og som viser at de ønsker å ta vare på elevene. Han trekker også fram at rutiner kunne vært mer gjennomgått, og ser ut til å mene at forbedringspotensialet der kan være en kilde til kritikk. Allikevel virker han til å konkludere at den jobben de gjør ovenfor elevene er god nok, og at han tror foreldrene ser den, og at de derfor har tillit til skolen. Begge informantene ved Tureby har altså konkludert med at de sannsynligvis har tillit fra mennesker utenfor skolen, men de har noe ulike oppfatninger av rutinene sine. Informant Tureby 1 ser ut til å stole på rutinene, mens informant Tureby 2 mener at de kanskje kunne vært gått gjennom mer.

Ved Kastelia VGS mente informantene at de fortjener tillit gjennom rutinene de har og jobben de gjør. Informant Kastelia 2 trekker fram at de kontakter foreldrene til dem under 18 hvis det for eksempel skulle være skader i gymtimen, og at rektor ved flere anledninger selv har kjørt elever til legevakt når det har vært nødvendig. Men informanten er samtidig tydelig på at andre får svare for om tilliten faktisk er til stede, selv om han mener det ikke skal være noen grunn til å ikke gi dem tillit.

Informantene begrunner altså sin tillitsverdighet på bakgrunn av jobbene de gjør, og mener at rutiner, tiltak og kontakt med foreldre burde være grunn til å motta tillit fra dem. De presenterer ikke noen konkrete hendelser som gjør at tilliten til dem burde være svekket, og dermed virker de til å være fornøyde med jobben de gjør, men som informant Kastelia 2 sier han ikke kan si noe om andres tillit til dem, det får de andre svare for selv.

7 Konklusjon

For å avslutte denne oppgaven skal jeg konkludere problemstillingen, og spørsmålet det gjelder er hvordan man kan forstå informantenes arbeid i lys av sosiologi. Sosiologien på dette feltet, slik det kommer frem i denne oppgaven, er at det moderne samfunnet fører til mer moderne risikoer som skolene må ta stilling til, og mine informanter har definert risikoer som de mener kommer tydeligere fram i dag enn tidligere. I Becks teorier om risiko er det snakk om risiko som mer verdensomspennende i det moderne samfunnet, og risikoer som man ikke har planlagt for står fram som uintenderte konsekvenser av det samfunnet en lever i. Det mine informanter ser på som de viktigste former for risiko for sine skoler er elevenes psykiske helse og alvorlige hendelser som involverer stor skade for mennesker, her med fokus på skoleskyting. Psykisk helse virker til å være det mest sentrale i dag til dag-arbeidet for informantene, ettersom de har et apparat rundt elevene som skal ha søkelys på hvordan man kan overvåke og handle for at elevene skal ha best mulig forutsetninger for å oppleve god psykisk helse ved skolene sine. Opplevelsen av å være ung i dag, med de forventningene som stilles til dem fra samfunnet, påvirker deres psykiske helse, og skolene jobber for å minimere de påkjenningene som dette har for elevene sine.

Informantene har også noen tanker rundt skoleskyting eller andre hendelser som iverksetter PLIVO-aksjoner, og oppfatter ulikt hvorvidt disse hendelsene er reelle for sine skoler. Noe av dette kan forklares gjennom forskjellig oppfattelse av hvorvidt geografisk plassering av skolene har noe å si for om skoleskyting kan skje, men det kan også forklares gjennom den mengden tillit de viser til politiet. Tillit i denne oppgaven er i stor grad basert på Gulbrandsens (2000) tanke om at tillit kan være erfaringsbasert, fordi tilliten informantene mine utviser, i stor grad er bygget på erfaringer de har med nødetatene. Turebys informanter er tydelig på at skoleskyting kan skje hos dem, og de har høy tillit til nødetatene, men ville gjennomføre en PLIVO-øvelse sammen med politiet slik at nødetatene ble kjent med skolebygget. Kastelia gjorde det klart i intervjuene at de ikke anser skoleskyting som realistisk på bakgrunn av geografisk plassering, men også fordi de har full tillit til politiet og jobben de gjør for å forhindre at hendelser som dette kan skje. I tillegg utviste de stor tillit til at politiet kjenner bygget nok til at de skal være klare for å takle en eventuell PLIVO-utløsende hendelse. Deres syn på mulighetene for en slik alvorlig hendelse kan også forklares gjennom oppfølgingen de har av elevenes psykiske helse, og som vi så i diskusjonen har skoleskyttere ofte psykiske lidelser som gjør dem tilbaketrukket fra skolesamfunnet, og at de

går med lidelsene ubehandlet. De subjektive oppfattelsene som enhver person tar med seg inn i risikovurderinger er også kilde til de ulike oppfattelsene som vi ser mellom informantene fra de to skolene. Til syvende og sist kan vi se at begge skolene har vurdert risikoene på forskjellige måter, men har gjennomført et beredskapsarbeid som står i stil med de vurderingene de har gjort.

8 Kildeliste:

Aakvaag, G.C. (2006). Individualisering: En sosiologisk modell. *Sosiologisk Tidsskrift*, 2006:4, 326-350 Hentet fra

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15181/Individualisering.pdf?sequence=1>

Aakvaag, G.C. (2011). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag AS

[Aftenposten \(2011\). SVD: Breivik fant bombe-oppskrift på amerikansk nettside. Nyheter 27. juli 2011, oppdatert 18. okt. 2011. Lesedato: 7.mai 2020](#)

Aven, T., Boyesen, M., Njå, O., Olsen, K.M. & Sandve, K. (2011). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget

Beck, U. (1992). *Risk Society – Towards a new modernity*. Oversatt av Mark Ritter. London: Sage Publications

Brann- og eksplosjonsvernloven (2002). Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaven (LOV-2002-06-14-20) Lovdata.no.

Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-14-20>

Brenna, G.B., Ravndal, D., Andersen, I., Hammerstad, K. (2008). Ti drept i skoleskyting i Finland. *Verdens Gang* 23. september 2008. Hentet fra

<https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/QQ0xx/ti-drept-i-skoleskyting-i-finland> Lesedato: 7.mai 2020

Det Kongelige Helse- og omsorgsdepartement. (2015). *Beredskap i skoler og barnehager*.

(Rundskriv I-6/2015) Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/d0021d8877274df4bf64871de82304b1/rundskriv---beredskap-i-skoler-og-barnehager.pdf>

Dietrichson, S. (2018, 26.februar). *Kroppspress, skole og bekymringer gjør flere jenter psykisk syke*. Forskning.no. Lesedato: 21.05.20. Hentet fra <https://forskning.no/skole-og-utdanning-kjonn-og-samfunn-media/kroppspress-skole-og-bekymringer-gjor-flere-jenter-psykisk-syke/286391>

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2015). Risikoanalyse av skoleskyting i Nordland. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Hentet fra https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/rapporter/nrb_2015_delrapport_risikoanalyse_a_v_skoleskyting_i_nordland.pdf

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2018). Veileder til forskrift om kommunal beredskapsplikt. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Hentet fra https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/veiledere-handboker-og-informasjonsmaterie/veiledere/veileder_til_forskrift_om_kommunal_beredskapsplikt.pdf

Folkehelseinstituttet (2018). *Psykisk Helse i Norge*. Hentet fra https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/psykisk_helse_i_norge2018.pdf

Forskrift om kommunal beredskapsplikt (2011). Forskrift om kommunal beredskapsplikt (FOR-2011-08-22-89). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-08-22-894>

Forskrift om miljørettet helsevern i skoler mv (1995). Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. (FOR-1995-12-01-928). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-12-01-928>

Forvaltningsrevisjonen (2010). Beredskap i den videregående skolen. Fylkesrevisjonen i Nordland. Hentet fra https://www.nfk.no/f/p34/iba600be7-5706-4482-a811-75d5833d5348/p035_rapport_beredskap_i_skolen.pdf

Gulbrandsen, T. (2019, 29.oktober). Hva er tillit? Sosiologen.no Hentet fra <https://sosiologen.no/essay/essay/hva-er-tillit/>

Gulbrandsen, T. (2000). Om tillit. Sosiologi i dag nr.2, side 67-96

Hareland, T., Andreassen, R. N., Eriksen, I., Holdal E. & Pedersen, L. (2020). *Flere trusler mot skoler: Viktig at skoler har rutiner og beredskap for å håndtere dette*. NRK Troms og Finnmark; Nyheter 22. januar 2020. Lesedato 21.05.20. Hentet fra:

https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/flere-trusler-mot-skoler_-_viktig-at-skoler-har-rutiner-og-beredskap-for-a-handtere-dette-1.14871658

Helsedirektoratet (2017, 7.august): Pågående Livstruende Vold (PLIVO). Hentet fra

<https://www.helsedirektoratet.no/tema/akuttmedisin/pagaende-livstruende-vold-plivo>

Kantar (2019). Politiets innbyggerundersøkelse. Rapport fra KANTAR. Hentet fra

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/innbyggerundersokelsen-2019.pdf>

Kantar TNS (2018). Politiets innbyggerundersøkelse. Hentet fra

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/innbyggerundersokelsen-2018.pdf>

Kleven, Ø. (2016). Tillit til politiske institusjoner. Nordmenn på tillitstoppen i Europa.

Samfunnsspeilet, 2, 13-18. Hentet fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/attachment/269579?ts=1555305a1f0>

Leary, M., Kowalski, R., Smith, L., & Phillips, S. (2003). Teasing, Rejection, and Violence: Case Studies of the School Shootings. *Aggressive Behavior*. 29(3), 202-214.

Lidskog, R. & Sundqvist, G. (2012). Sociology of Risk. I Roeser, S., Hillerbrand, O., Sandin, P. & Peterson, M. (Red.). *Handbook of Risk Theory*. Side: 1001-1027. DOI 10.1007/978-94-007-1433-5_40. Springer Science + Business Media B.V

Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste (2010). *En veiledning - Sikkerhets- og beredskapstiltak mot terrorhandlinger*. Hentet fra

<https://www.nsm.stat.no/globalassets/dokumenter/veiledninger/tiltak-mot-terrorhandlinger.pdf>

Norsk Brannvern (u.å). Brannøvelse. Hentet fra <https://norskbrannvern.no/brannoevelse/>

NOU 2012: 14 (2012). Rapport fra 22.juli-kommisjonen. Statsministerens kontor. Regjeringen.no. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-14/id697260/?ch=7>

Simmel, G. (1950), *The Sociology of Georg Simmel*. Oversatt og redigert av K.H. Wolff. Glencoe, Illinois: The Free Press

Sivilbeskyttelsesloven (2010). Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (LOV-2010-06-25-45). Lovdata.no Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2010-06-25-45>

Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2012). Intervjuet. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder, empiri og teoriutvikling* (ss. 17-45). Oslo: Gyldendal akademisk.

Thagaard, Tove (2006). *Systematikk og innlevelse* (2.utgave). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Utdanningsdirektoratet (2019). *Hvordan forebygge og håndtere alvorlige hendelser i barnehage og skole?* Hentet fra <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/sikkerhet-og-beredskap/veileder-i-beredskapsplanlegging/> Lesedato: 6.mai 2020

VG (2011). Breivik skal ha kjøpt kjemikalier, riflegrep og bajonett på eBay. Nyheter 27. september 2011 Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/oX3Ba/breivik-skal-ha-kjoept-kjemikalier-riflegrep-og-bajonett-paa-ebay> Lesedato: 7.mai 2020

Vedlegg 1

Intervjuguide

Bredt definert, hva er risiko i deres øyne?

Arbeid med risikovurderinger og beredskap, hvordan skjer det?

Hvem er ansvarlige for risikovurderinger ved deres skole? Skifter det hvem som har ansvar for dette?

Diskuterer dere risiko og beredskap?

Hvor ofte gjennomfører dere risikovurderinger? Er det et løpende arbeid, eller er det redusert til bestemte møter om det?

Skjer dette på eget initiativ eller er det på beskjed fra fylket eller andre instanser?

Hvordan er deres «egeninnsats»?

Er det enighet i gruppen om risikovurderinger, og eventuelle tiltak som må iverksettes? Er det noe dere er uenige om? Eksempler på dette?

Har skoleskyting vært diskutert? Hva er tankene deres rundt dette?

PLIVO-øvelsen – var det eget initiativ?

Hvilke typer øvelser gjennomføres på skolen, og hvor ofte?

Hvordan jobbes det ut mot lærerstaben og elevene med risiko? Vet alle hva som kreves dersom forskjellige hendelser inntreffer?

Finnes det beredskapsplaner tilgjengelig for lærere og elever?

I tilfelle en atomkrig eller krig, hvor skolen må i «lockdown» over en ubestemt periode, har skolen planer for dette?

Hva er mest sannsynlig at vil kunne inntreffe på skolen?

Hvilke risikoer opplever dere som usannsynlig på for deres skole?

Har dere tillit til nødetatene og deres jobb dersom en hendelse skulle inntreffe ved skolen?

Foreldre og elever, og samfunnet for øvrig, har nok tillit til at ungdom og ansatte ved skolen skal være trygge, føler dere at dere er denne tilliten verdig?

Vedlegg 2

Intervjuguide 2

Hva tenker dere er risiko?

Hvis vannet går, strømbrudd, sykdom.

Hva gjør dere ved veistenging? Hvem følger med på slikt?

Hva får man varsler om? Hvordan føler dere kommunikasjonen ut til elever og ansatte fungerer?

Arbeid med risikovurderinger og beredskap, hvordan skjer det?

Hvem er ansvarlige for risikovurderinger ved deres skole? Ikke kun selve beredskapsarbeidet, men å vurdere hvilke risikoer som eksisterer for deres skole. (Skifter det hvem som har ansvar for dette?)

Diskuterer dere risiko og beredskap? Er dette lagt opp som et demokrati?

Hvor ofte gjennomfører dere risikovurderinger? Er det et løpende arbeid, eller er det redusert til bestemte møter om det?

Skjer dette på eget initiativ eller er det på beskjed fra fylket eller andre instanser? Hvordan er deres «egeninnsats» kontra «ordre» fra oven?

Er det enighet i gruppen om risikovurderinger, og eventuelle tiltak som må iverksettes? Er det noe dere er uenige om? Eksempler på dette?

Hvordan har risiko for deres skole utviklet seg? Er det noen risikoer som har vært tidligere, som nå er eliminerte. Hvilke nye risikoer mener dere er relevante?

Har skoleskyting vært diskutert? Hva er tankene deres rundt dette?

Andre skoler har hatt PLIVO-øvelser. Hva tenker dere rundt en slik øvelse?

Hvilke typer øvelser gjennomføres på skolen, og hvor ofte? Hvilke vurderinger gjør dere rundt frekvensen på øvelser?

Hvordan jobbes det ut mot lærerstaben og elevene med risiko? Vet alle hva som kreves dersom forskjellige hendelser inntreffer?

Finnes det beredskapsplaner tilgjengelig for lærere og elever?

Hva er mest sannsynlig at vil kunne inntreffe på skolen? Hvordan begrunner dere dette?

Hva kreves for å stenge skolen? Har dere beredskapsplaner for å forhindre dette?

Hvilke risikoer opplever dere som usannsynlig på for deres skole? Hvorfor?

Hva er tillit?

Har dere tillit til nødetatene og deres jobb dersom en hendelse skulle inntreffe ved skolen?

Foreldre og elever, og samfunnet for øvrig, har tillit til at ungdom og ansatte ved skolen skal være trygge, føler dere at dere er denne tilliten verdig?

Vedlegg 3

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Risikoforståelse i det moderne samfunnet. Hvordan vurderer og jobber skoler med risiko og beredskap?

Referansenummer

291306

Registrert

03.12.2019 av Marius Olsen Bruksås - mbr041@post.uit.no

Behandlingsansvarlig institusjon

UIT – Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for samfunnsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Sissel H. Eriksen, sissel.eriksen@uit.no, tlf: 77646217

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Marius Olsen Bruksås, mbr041@uit.no, tlf: 97101293

Prosjektperiode

01.01.2020 - 30.06.2020

Status

03.12.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

03.12.2019 – Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 03.12.2019. Behandlingen kan starte.

FORUTSETNING OM KONTAKTINFORMASJON I INFORMASJONSSKRIV

Vi forutsetter at du inkluderer kontaktinformasjon til veileder, student og personvernombud i informasjonsskrivet før du deler det ut

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.06.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

De registrertes rettigheter

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 4

Vil du delta i forskningsprosjektet?

Risikoforståelse i det moderne samfunnet. Hvordan vurderer og jobber skoler med risiko og beredskap?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et mastergradsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan de ansvarlige på skoler jobber opp mot risiko på skolen sin, og hvordan det jobbes med beredskap. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med denne oppgaven er å få et bilde hvordan skoler i Troms jobber med risiko og beredskap i skolen. Dette er en del av en større forståelse av hvordan man oppfatter risiko i det moderne samfunnet, og det vil være interessant å se hva skoler gjør og hvordan risiko vurderes. Beredskapsplaner trenger ikke å gjengis konkret.

Problemstillinger og forskningsspørsmål som vil være sentral for oppgaven er:

Hva er motivasjonen bak å jobbe med risikovurderinger og beredskap på skolen? Hvem følger opp beredskapsarbeid på skolen din? Hva ser du på som reelle trusler som skolen må ta hensyn til? Finnes det et tilfluktsrom på skolen, og hvordan er status for tilfluktsrommet på dette tidspunktet? Er lærerstaben og elevene ved skolen klar over hva som skal skje dersom forskjellige trusler eller hendelser inntreffer på skolen?

Dette er noen av temaene som vil bli tatt opp, men det grunnleggende som jeg er mest interessert i er hvem som jobber med risikovurderinger og beredskapsarbeid ved skolen, og hvordan dere diskuterer og jobber med dette. I størstedelen av oppgaven skal jeg analysere hvordan man forstår og reagerer på risiko i det moderne samfunnet, med sosiologisk teori om risiko som grunnlag.

Denne masteroppgaven er avsluttende oppgave for min studietid på integrert lektorutdanning med master i sosiologi.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Prosjektet er en del av mitt masterstudium ved UiT, hvor Sissel H. Eriksen er min veileder.

Prosjektet er meldt inn til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD)

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Deres skole er en av de utvalgte fordi dere er i nærheten av studiestedet mitt, og fordi jeg har kjennskap til dere fra før.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Intervjuet kan foregå enten én til én, eller i gruppe, hvis dere ønsker det. Intervjuet vil ta for seg spørsmålene som er nevnt ovenfor, i tillegg til oppfølgingsspørsmål til det dere sier. Det vil bli tatt lydopptak av intervjuet, som jeg vil transkribere. Etter transkribering og anonymisering vil lydopptaket bli slettet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til masteroppgaven som er omtalt. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Tilgang til informasjon om informanter og lydopptak/transkribering forbeholdes student Marius Olsen Bruksås og veileder Sissel H. Eriksen ved UiT.
- Navnet og kontaktopplysningene vil erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.
- Lydopptak vil lagres på opptaker som ikke er koplet til internett inntil filen blir overført til skyløsning anbefalt av universitetet.

Deres deltakelse vil anonymiseres sånn at dere ikke skal kunne kjennes igjen i publiseringen. I publiseringen vil jeg si at det er en skole i Nord-Norge, ettersom nærmere geografisk plasseringen ikke er relevant for informasjonen som kommer frem i intervjuene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes juni 2020. Når prosjektet er ferdig vil all lagret informasjon, anonymiserte, transkriberte intervju og eventuelle koder og navnelister bli slettet. Den publiserte oppgaven er det eneste som eksisterer av informasjon.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet I Tromsø har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Tromsø ved Sissel H. Eriksen. Tlf: 776 46 217 Mail: sissel.eriksen@uit.no
- Student Marius Olsen Bruksås. Tlf: 971 01 293. Mail: mbr041@uit.no.
- Vårt personvernombud er Joakim Bakkevoll, men Norsk senter for forskningsdata (NSD) har fått oppdraget med vurdering av enkeltprosjekter. NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Masterstudent

(veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Risikoforståelse i det moderne samfunnet. Hvordan vurderer og jobber skoler med risiko og beredskap?*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

